

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Metternichova role na evropských kongresech
z let 1818–1822**

Barbora Pásztorová

Plzeň 2012

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Obecné dějiny

Bakalářská práce

**Metternichova role na evropských kongresech
z let 1818–1822**

Barbora Pásztorová

Vedoucí práce:

PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Děkuji PhDr. Miroslavu Šedivému, Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky a vedení práce.

Obsah

1	ÚVOD.....	1
2	MEZINÁRODNÍ SITUACE V EVROPĚ PŘED SVOLÁNÍM KONGRESU V CÁCHÁCH.....	4
3	KONGRES V CÁCHÁCH.....	11
3.1	Přípravy cášského kongresu.....	11
3.2	Průběh a výsledky kongresu v Cáchách.....	12
3.3	Metternichova role na cášském kongresu.....	14
4	OPAVSÝ KONGRES.....	17
4.1	Studentské nepokoje v Německu	17
4.2	Propuknutí revolucí v Evropě.....	18
4.2.1	Revoluce na Pyrenejském poloostrově	18
4.2.2	Reakce spojenců na dění ve Španělsku	19
4.2.3	Revoluce na Apeninském poloostrově	20
4.2.4	Spojenci reagují na revoluci v Itálii	21
4.3	Otázka svolání opavského kongresu	23
4.4	Průběh opavského kongresu	25
4.5	Výsledky opavského kongresu	31
4.6	Metternichova role na opavském kongresu	36
5	LUBLAŇSKÝ KONGRES	39
5.1	Průběh lublaňského kongresu	39

5.2	Vypuknutí revoluce v Piemontu	45
5.3	Řecká revoluce	48
5.4	Metternichova role v Lublani.....	52
6	VERONSKÝ KONGRES	55
6.1	Zhoršení situace ve Španělsku	55
6.2	Rozdělení kongresu	57
6.3	Konference ve Vídni	58
6.4	Agenda veronského kongresu	60
6.5	Metternichova role na veronském kongresu	66
7	ZÁVĚR	69
8	POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	73
8.1	Vydané prameny.....	73
8.2	Literatura	73
9	RESUMÉ	75

1 ÚVOD

Vídeňským kongresem začalo krátké období, jehož charakter výrazně ovlivňovaly kongresy čtyř a poté pěti velmocí. Podpisem alianční smlouvy ze dne 20. listopadu 1815 byl položen základ ke vzniku tak zvané „éry kongresů“. Jednalo se o jakési obnovení smlouvy z 25. března 1815, v níž se Rakousko, Rusko, Prusko a Velká Británie zavazovaly k těsné spolupráci proti napoleonské Francii až do její úplné porážky. Nejdůležitějším bodem zmíněného dokumentu byl šestý článek, který velmoci vázal k pravidelnému scházení a řešení aktuálních záležitostí na kongresech.

Cílem této bakalářské práce je analýza role rakouského kancléře Metternicha na evropských kongresech z let 1818–1822, neboť právě on je všeobecně považován za vůdčího diplomata tohoto období, který byl schopen využít kongresového systému k prosazování rakouských zájmů. Zaměřím se především na demonstraci Metternichovy protirevoluční politiky prostřednictvím kancléřova jednání s ostatními velmocemi na evropských kongresech.

Tato práce je rozdělena do pěti základních částí, které jsou řazeny v chronologickém sledu. První z nich objasňuje mezinárodní situaci v Evropě před svoláním prvního kongresu a nastiňuje územní změny týkající se habsburské monarchie, ke kterým došlo na vídeňském kongresu. Dále pak reflektuje významné dokumenty, které byly před prvním kongresem podepsány a cíle Metternichovy politiky po roce 1815. Následující čtyři kapitoly jsou věnovány jednotlivým kongresům v pořadí, jak šly za sebou. Přičemž na konci každé z nich je zahrnuto hodnocení Metternichovy diplomacie, čeho dosáhl, nebo čeho se naopak musel vzdát. Druhá kapitola se zabývá prvním kongresem, který byl svolán roku 1818 do Cách. Pojednává o přípravách kongresu, o jeho průběhu a výsledcích. Jednotlivé podkapitoly třetí kapitoly jsou věnovány revolučním hnutím, která zasáhla Evropu, a reakci velmocí na ně. Jedná se o studentské nepokoje v Německu a o revoluce, které propukly na

Pyrenejském a Apeninském poloostrově. Dále je v této kapitole rozebrána otázka svolání druhého kongresu v Opavě a naznačen jeho průběh a výsledky jednání. Lublaňskému kongresu je věnována kapitola čtvrtá, kde je mimo jiné naznačena také otázka propuknutí revoluce v Piemontu a v Řecku. Poslední kapitola pojednává o čtvrtém kongresu, který byl svolán roku 1822 do Verony. Zvláštní pozornost je zde věnována rozdělení agendy kongresu na konferenci ve Vídni a samotný kongres.

Česká odborná literatura se velice okrajově zabývá tematikou kongresového systému. Výjimkou je kniha významného českého historika Josefa Polišenského s názvem *Opavský kongres roku 1820 a evropská politika let 1820–1822*. Pro mou práci byl rovněž přínosný článek Evy Sladkovské *Kongresy Svaté aliance*, který byl publikován v časopisu *Historický obzor*, ale který na druhou stranu čerpal především z díla Josefa Polišenského. Zahraniční historiografie se tomuto tématu věnovala podrobněji.

Stěžejní pro mne byla monografie Paula W. Schroedera *Metternich's Diplomacy at its Zenith 1820–1823*. V této knize se autor vyjadřuje k obecně přijímané tezi hlavního Metternichova životopisce Heinricha Srbika. Schroeder zpochybňuje především Srbikovo tvrzení, že Metternich byl konstruktivním evropským státníkem a rovněž se zabývá otázkou, zda byla kancléřova politika konzervativní. Autor založil svůj výzkum především na studiu dokumentů uložených v Rakouském státním archivu. Ve své knize se věnuje velmi úzkému období a soustředí se především na rakouskou politiku, tudíž mohl jít v tomto směru ve svém výzkumu do hloubky a podrobně se zabývat určitými událostmi daného období a ilustrovat na nich Metternichovy postoje a úsilí. Z tohoto důvodu jsem si jeho knihu zvolila jako ústřední zdroj. Určitým záporem z hlediska mého výzkumu je fakt, že Schroederova kniha pochází z roku 1962, a tudíž musí být konfrontována s novějšími publikacemi. Značně přínosnou pro mne byla rovněž kniha Alana Skeda *Metternich and Austria: An Evaluation*. Pro mou bakalářskou práci byla důležitá zejména kapitola,

v níž se autor zabýval otázkou, zda byl Metternich vůdčím evropským státníkem v období 1815–1848. Sked došel k názoru, že kancléř byl vůdčí osobností evropského dění do roku 1823, poté jej začaly stíhat nezdary, až byl nakonec vytlačen úplně mimo dění. Autor dále tvrdí, že Metternich ne vždy kontroloval dění tak, jako mezi léty 1815 a 1823. Toto období proto ve své knize rozebírá podrobněji. Velkým kladem této publikace je její aktuálnost, kniha poprvé vyšla v roce 2008, a jedná se proto o jednu z nejnovějších knih týkajících se Metternicha. Dále pro mne byly důležité Metternichovy biografie od Alana Palmera, Guillaumea de Bertier Sauvignyho a Heinricha Srbika, ve kterých jsem našla jak mnohé faktografické údaje, tak i názory a teorie zmíněných autorů, jež se týkají daného tématu. Velmi přínosnou pro mne byla také práce předního amerického politologa Henryho Kissingera *Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812–1822*. Kissinger ve své knize analyzuje světový řád vzniklý po napoleonských válkách pod vlivem druhé světové války a podrobně se zde věnuje diplomacii dvou významných státníků daného období Metternicha a jeho britského protějšku Castlereagha. Při zkoumání daného tématu jsem využila také některé z vydaných pramenů, konkrétně třetí svazek spisů z Metternichovy pozůstalosti týkající se let 1816–1822, které shromáždil a vydal kancléřův syn Richard.

Na tomto místě pokládám za nezbytné objasnit používané termíny Aliance, Německo a Itálie. Pod pojmem Aliance je nutné chápat obnovenou Alianci čtyř ze Chaumontu z 20. listopadu 1815. Itálie, přesněji Italské království, ve zkoumaném období ještě neexistovalo. Zmíněný termín bude v této práci používán pouze jako geografický pojem, označující území, kde se dnešní Itálie rozkládá. To stejné platí o Německu. Opět zde půjde o geografický pojem, neboť Německé císařství vzniklo až v roce 1871.

2 MEZINÁRODNÍ SITUACE V EVROPĚ PŘED SVOLÁNÍM KONGRESU V CÁCHÁCH

Po více jak dvacetiletém období válek a revolucí v Evropě byl do Vídně svolán kongres, na kterém mělo dojít k vytvoření takového politického uspořádání na kontinentě, které by zajistilo mír a stabilitu. Konal se v období od 1. října 1814 do 9. června 1815 a zúčastnilo se jej 50 členů panovnických rodů a 250 diplomatů. Mezi nejvýznamnější osobnosti na kongresu patřili rakouský císař František I., ruský car Alexander I., pruský král Fridrich Vilém III. a diplomaté Klemens Wenzel Nepomuk Lothar kníže Metternich-Winneburg-Ochsenhausen za Rakousko, Karl Robert hrabě Nesselrode za Rusko, Karl August kníže Hardenberg za Prusko, Robert Stewart lord Castlereagh za Velkou Británii a Charles Maurice Talleyrand-Périgord za Francii. Poslední jmenovaný se k jednáním připojil později.

Na vídeňském kongresu se Metternichovi podařilo urovnat všechny kontroverzní záležitosti. Rakousko obdrželo zpět všechna území, která ztratilo po vypuknutí války s revoluční Francií, s výjimkou Belgie, některých menších enkláv v severním Německu a části západní Haliče. Jako kompenzaci za tato tři ztracená území obdrželo nově Lombardsko, Benátsko, Istrii a Dalmácii. Vraceny mu byly Tyroly a Salcburk.¹ V okamžiku, kdy vídeňský kongres skončil, se František I. mohl těšit z rozsáhlé říše, která navíc byla teritoriálně kompaktní.²

Habsburská monarchie byla pevně ukotvena v severní Itálii. Díky výhodným dynastickým svazkům se středoitalskými vévodstvími³ a tajné smlouvě s králem Obojí Sicílie, která jej zavazovala nezavádět liberální zákony ve své zemi, byl vliv této středoevropské říše na Apeninském poloostrově značný. Její hegemoniální postavení ji předurčilo k roli

---

¹ PALMER, Alan, Metternich: Councillor of Europe, London 1972, s. 155.

² BRIDGE, Francis Roy, The Habsburg Monarchy among the Great Powers 1815–1918, New York, Oxford, Munich 1990, s. 26.

³ Rakousko mělo dynastické vazby s Toskánskem, kde vládl Ferdinand III., bratr Františka I., dále pak s Modenou, kde vládl František IV., jenž byl synovcem Františka I., a s vévodstvími Parma a Piacenza, kde panovala Marie Luisa, dcera Františka I. PALMER, s. 156.

bariéry proti obnově francouzské moci kdekoliv v této části Evropy.⁴ V Itálii se roku 1815 nacházely mimo Metternichův vliv pouze Sardinské království, ve kterém vládl Viktor Emanuel I., a v menší míře také Papežský stát, který však byl příliš slabý na to, aby dělal Rakousku potíže. Ostatní italské prince spojovaly s Rakouskem smluvní závazky a společné zájmy na zachování vídeňského pořádku.⁵

V Německu byl rakouský císař jmenován předsedou spolkového sněmu nově vzniklého Německého spolku. Tato konfederace německých států získala svou konečnou podobu na základě tak zvaných Závěrečných akt vídeňského kongresu z 15. května 1820 a zahrnovala 37 monarchií a 4 svobodná města (Hamburk, Brémy, Lübeck a Frankfurt nad Mohanem).

Na vídeňském kongresu sice došlo k určitým neshodám, avšak jeho účastníci nikdy nezapomněli na události minulých let. Revoluce, která připravila Napoleonovi cestu k moci, pro ně stále představovala hrozbu. Tato obava rovněž přispěla k ochotě evropských velmocí bránit nově vytvořený řád i v následujících letech. Po právní stránce byl pořádek vídeňského kongresu založen nejen na závěrečných aktech z 9. června 1815, ale také na smlouvě z Chaumontu z 1. března 1814 a na druhém pařížském míru z 20. listopadu 1815.⁶ Tento mír mimo jiné stanovil, že pás opevnění na severu a východě Francie obsadí maximálně na pět let a minimálně na tři roky tzv. evropská armáda o síle 150 000 mužů pod velením Arthura Wellesleyho prvního vévody z Wellingtonu a na účet Francie, která měla navíc zaplatit ještě 700 milionů franků kontribuce.⁷

---

⁴ BRIDGE, s. 26.

⁵ SCHROEDER, Paul W., *Metternich's Diplomacy at its Zenith 1820–1823*, Austin, Texas 1962, s. 9–10.

⁶ První pařížský mír byl podepsán 30. května 1814 a Francie jím byla navrácena do hranic z roku 1792.

⁷ HERRE, Franz, *Metternich*, Praha 1996, s. 210.

Všemi těmito dokumenty pak byl vytvořen koncert, ve kterém velmoci převzaly zodpovědnost za zachování míru.⁸

Ve stejný den, jako byl podepsán druhý pařížský mír, byla také obnovena Aliance čtyř ze Chaumontu,⁹ dále jen Aliance, spojující Rakousko, Rusko, Prusko a Velkou Británii ke společné akci, pokud by Francie opět vojensky ohrozila Evropu, nebo by byla ohrožena revolucí či by souhlasila s restaurací Napoleonovy vlády.¹⁰ Alianční listina se skládala z pěti identických dvoustranných smluv, z nichž každá obsahovala sedm článků, v nichž se smluvní strany zavazovaly, že budou pečovat o klid a zájmy svých národů, a pokud by znovu došlo k narušení míru, měli se signatáři mezi sebou dohodnout na opatřeních, která by byla nezbytná pro zajištění vlastní bezpečnosti a klidu v Evropě.¹¹ Nejdůležitějším byl šestý článek, v němž se praví: *„Aby zabezpečily a usnadnily vykonání této smlouvy a aby upevnily úzké vztahy, které nyní spojují čtyři panovníky pro dobro světa, dohodly se vysoké smluvní strany, že v určených časových odstupech obnoví buď za přímé účasti panovníků, nebo prostřednictvím příslušných ministrů shromáždění, která budou věnována společným vysokým zájmům a prozkoumání opatření, která v každém z daných období budou zvolena za nejblahodárnější pro klid a blahobyt národů a pro udržení míru v Evropě.“*¹² Tato obnovená spojenecká smlouva položila základ „éry kongresů“, která určovala evropskou politiku do roku 1822.

V roce 1815 došlo k uzavření ještě jedné významné smlouvy, která dala vzniknout tak zvané Svaté alianci. Její vznik souvisel nejen s předpoklady doby, ale především s osobní náladou Alexandra I., který již

⁸ ŠEDIVÝ, Miroslav, Metternichovo pojetí mezinárodních vztahů: systém vídeňského kongresu. In: SCHELLE, Karel, VESELÁ, Renata, TAUCHEN, Jaromír, ŠEDIVÝ, Miroslav (ed.), Stát a právo v době Metternichově, Ostrava 2009. s. 63–74.

⁹ Roku 1813 vytvořily v Teplicích čtyři mocnosti, Rakousko, Velká Británie, Rusko a Prusko, protifrancouzskou koalici. O rok později, 1. března 1814, se v Chaumontu tyto mocnosti dohodly na konečném zúčtování s Napoleonem, novém uspořádání záležitostí po jeho pádu a také na tom, že budou společně hájit vytvořený mírový řád. Tato tak zvaná Chaumontská čtyřdohoda byla poté poprvé obnovena 25. března 1815 a podruhé 20. listopadu 1815.

¹⁰ PALMER, s. 154.

¹¹ SLADKOVSKÁ, Eva, Kongresy Svaté aliance. In: Historický obzor 9, 1998, 11/12, s. 244.

¹² POLIŠENSKÝ, Josef, Opavský kongres roku 1820 a evropská politika let 1820–1822, Ostrava 1962, s. 171.

ve Vídni v prosinci 1814 dal skrze Nesselrodeho na vědomí své přesvědčení, že „*jedině upřímné sbratření panovníků, naplněných cítěním vpravdě křesťanským a vědomím své zodpovědnosti vůči bohu, vytvoří národům spolehlivou základnu politickou a společenskou*“.¹³ Alexandr I. od zázračného obratu u Moskvy v roce 1812 věřil, že „Prozřetelnost“ stojí na jeho straně, a on že je jejím nástrojem. Jeho posláním proto bylo vytvořit po Svaté válce proti Napoleonovi Svatou říši na zemi za pomoci Svaté aliance panovníků z Boží milosti – s ním jako vykupitelem lidstva po pravici Boha Otce. Carův dvorní písař Alexander Sturdza navrhl statut nové aliance, který byl předložen ke schválení Františku I. a Fridrichu Vilémovi III.¹⁴

František I. ani Metternich neprotestovali proti carově výzvě ke křesťanské solidaritě, nevěřili však dokumentu, který se snažil převést mystický pietismus do jazyka diplomacie. Zejména byli znepokojeni stanovisky původního konceptu Svaté aliance, které jasně navrhovaly, že starý řád vztahů mezi státy má být zásadně změněn. Právě z tohoto důvodu Metternich provedl některé slohové úpravy, které kompletně změnil charakter aliance. Státníkovy dodatky zdůraznily falešné domněnky revoluční epochy a identifikovaly vysoké pravdy věčného náboženství s konzervativní filozofií řádné vlády a disciplínou práva.¹⁵ V původním návrhu mu vadila především pasáž s názvem „Výzva k pokání“, dle které měli všichni monarchové „*dospět k přesvědčení, že musí být bezpodmínečně změněn postoj, který dříve mocnosti zaujímaly ke svým vzájemným vztahům, a že je nezbytně nutné pracovat na tom, aby byl nahrazen řádem založeným pouze na vznešených pravdách, jež nás učí věčné náboženství božského Spasitele*“.¹⁶ To znamenalo, že diplomacie měla být vystřídána krasořečněním a rovnováha moci bratrstvím panovníků. Rakouskému státníkovi se však podařilo prosadit vypuštění této části textu. Pozměnil rovněž další carův návrh: „*Podle slov*

¹³ ŠUSTA, Josef, Dějiny Evropy: V letech 1812–1870, díl II., Praha 1923, s. 86.

¹⁴ HERRE, s. 211.

¹⁵ PALMER, s. 153.

¹⁶ HERRE, s. 213.

*Písma svatého, které přikazuje všem lidem, aby se považovali za bratry, zůstanou poddaní smluvních stran spojení pouty pravého bratrství jako příslušníci jedné společné vlasti.*¹⁷ Zde nahradil slova „poddaní smluvních stran“ výrazem „tři smlouvu uzavírající panovníci“, čímž křesťanské bratrství vztáhl pouze na panovníky, a nikoli na lid. Postaral se tedy o to, aby literárně nebo ústavně vypadající formulace o úloze poddaných křesťanských panovníků zmizely z konečného znění textu, jež se nakonec stal nic neznamenající výzvou, o níž každý předem věděl, že jí nebude uposlechnuto.¹⁸ To, co zbylo z Alexandrova návrhu Svaté aliance po Metternichových úpravách, bylo jakýmsi druhem univerzálního nástroje k vynucení antirevolučního legitimisticko-monarchistického dobrého chování.¹⁹

V této upravené podobě byla Svatá aliance dne 26. září 1815 podepsána třemi východními mocnostmi – Ruskem, Pruskem a Rakouskem. Později se k ní připojili všichni evropští panovníci kromě sultána, který nebyl přizván, papeže Pia VII., jelikož papežská kurie „*viděla v Alexandrovi nebezpečného schizmatika, hlásajícího jakési obecné křesťanství, které by otřáslu postavením Říma*“,²⁰ a anglického prince regenta Jiřího IV., protože jako konstituční monarcha nemohl podepisovat smlouvy bez svolení londýnské vlády, která znění Svaté aliance odmítla. Metternich později ve svých Memoárech uvedl, že Rakousko a Prusko přistoupily k podpisu smlouvy o Svaté alianci jenom proto, aby vyhověly carovi, a že si to mohly klidně dovolit, protože byla předem jasná bezvýznamnost celé záležitosti. Podle Castlereagha vyhověl Metternich carovi jenom proto, že to bylo menší zlo.²¹ Svatá aliance tak zůstala „*jen platonickým a prchavým výrazem dobové nálady,*

---

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ POLIŠENSKÝ, s. 21.

¹⁹ BERGLAR, Peter, Metternich: Kutscher Europas – Arzt der Revolutionen, Göttingen 1973, s. 38.

²⁰ POLIŠENSKÝ, s. 22.

²¹ Tamtéž, s. 21.

*který jako takový měl sice sympatický význam, nikdy se však nestal východiskem opravdových akcí dvorů evropských“.*²²

Po napoleonských válkách bylo hlavním cílem evropských mocností zachování územního uspořádání z roku 1815 a dynastického pořádku. Prostředkem k dosažení všeobecného míru a zachování statu quo se stala setkání zástupců nejvýznamnějších evropských dvorů na kongresech a konferencích, kde se ústně projednávaly problémy různého charakteru. Myšlenka trvalého zachování míru v Evropě skrze pravidelná setkávání monarchů nebo jejich ministrů nepocházela od Metternicha, nýbrž od Castlereagha, jenž se stal duchovním otcem již zmíněného šestého článku Aliance.²³ V otázce kongresů a konferencí, na kterých mohl Metternich nejlépe uplatnit svůj mimořádný diplomatický talent, bylo pro rakouského státníka důležité, aby se na hledání řešení podíleli pouze zástupci velmocí, tedy Francie, Ruska, Rakouska, Pruska a Velké Británie, a aby ostatní státy byly podřízeny jejich zájmům a vedení.²⁴

Metternichův cíl po roce 1815 byl prostý: zachování mocenské postavení Rakouska v takové míře, jaká mu byla přisouzena na vídeňském kongresu, a klidu uvnitř jeho hranic. Rakouská bezpečnost spočívala v obratné diplomacii a v příznivém mezinárodním uspořádání a garancích, v jejichž zajištění byl rakouský státník nepřekonatelným mistrem. V Evropě jako celku bylo Metternichovým cílem využití aliančního systému a jednoty velmocí ke kontrole individuálních národních ambic, držení menších národů v jistých mezích a potlačení všech pokusů o politické změny, které by mohly narušit všeobecný klid a pořádek.²⁵ Ve střední Evropě Metternich zamýšlel učinit Německý spolek natolik silným, aby mohl vzdorovat tlaku Francie a Ruska, dále pak kontrolovat liberální a nacionální hnutí a zachovat rakouskou hegemonii. Na Apeninském poloostrově se snažil napravit nedostatky vídeňského

---

²² ŠUSTA, s. 88.

²³ SRBIK, Heinrich Ritter von, Metternich: Der Staatsmann und der Mensch, München 1925, s. 567.

²⁴ ŠEDIVÝ, Miroslav, Metternich a idea konference ve Vídni v roce 1839. In: Historický obzor 17, 2006, 3/4, s. 80.

²⁵ SCHROEDER, s. 12.

uspořádání a posílit zde rakouskou kontrolu zřízením ligy italských států dle vzoru Německého spolku.²⁶ Protože však byla habsburská monarchie příliš slabá na to, aby udržela svou nově nabytou pozici, snažil se Metternich získat podporu přinejmenším jedné z vůdčích mocností Evropy pro obranu ustaveného řádu v Itálii i Německu. V tomto smyslu byla Rakousku po roce 1815 nejbližší Velká Británie, protože zachování statu quo bylo jejím primárním zájmem na kontinentu. Oba státy se rovněž shodly na tom, že klid v Evropě vyžaduje silnou střední Evropu a klíčem k této oblasti je silné Rakousko.²⁷

Metternich, kterého jeho současníci nazývali „lékařem revolucí“,²⁸ věnoval veškerou energii tomu, aby zabránil těm, které nazýval revoluční stranou, v získání politické podpory některé z větších mocností, a to zejména Francie a Ruska, jelikož právě tyto dvě mocnosti představovaly po roce 1815 velkou hrozbu pro rovnováhu sil v Evropě. Francii považoval rakouský státník za sídlo revoluce a Rusko za podporovatele liberálních hnutí. A právě vědomí, že existuje nestálé, nestabilní a do všeho zasahující Rusko, formovalo za života Alexandra I. Metternichovu politiku, jež usilovala o zkrocení cara snahou získat jeho souhlas s doktrínou vlastního sebeomezení.²⁹

Státní systém, který se Metternich pokusil ustavit v Evropě, byl založen na kolektivní obraně. Jeho úspěšnost vyžadovala, aby velmoci měly nějaký společný zájem, který by byl důležitější než jejich vlastní ambice. Základem pro fungování tohoto systému se stal strach ze změny – strach z revoluce a války, což vedlo k principu intervence do vnitřních záležitostí těch států, které byly ohroženy revolučními tendencemi s cílem potlačit ve jménu Evropy nepořádek a podpořit legitimní vlády.³⁰

---

²⁶ Italská liga měla být složena ze suverénních italských knížectví a rakouského království. Jejím cílem pak mělo být zachování vnitřní a vnější bezpečnosti Itálie a nezávislosti a nedotknutelnosti jednotlivých italských států. SRBIK, s. 561.

²⁷ KISSINGER, Henry, Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812–1822, Praha 2009, s. 252.

²⁸ BERGLAR, s. 29.

²⁹ KISSINGER, s. 254–255.

³⁰ WALKER, Mack, Metternich's Europe, London 1968, s. 69.

3 KONGRES V CÁCHÁCH

V březnu 1818 Castlereagh navrhl, aby byl uspořádán kongres, jak to bylo stanoveno ve smlouvě o obnovené alianci čtyř. Již na konci dubna se signatáři Aliance dohodli, že se na podzim téhož roku sejdou spolu se zástupci Francie.³¹

3.1 Přípravy cášského kongresu

Před zahájením samotného kongresu bylo nejprve zapotřebí vyřešit otázku oprávnění, na jehož základě měl být svolán. Bylo možné volit mezi pátým článkem pařížské smlouvy,³² ve kterém bylo stanoveno, že po uplynutí tříleté lhůty má dojít k přezkoumání vztahů s Francií, nebo šestým článkem Aliance. Castlereagh upřednostňoval druhou možnost, jelikož by tím symbolicky vyjádřil nové diplomatické vztahy. Britský kabinet byl však jiného názoru a zvažoval účast pouze na takovém kongresu, na kterém by se projednávaly záležitosti spojené s Francií, a který by se uskutečnil v rámci plnění závazků vyplývajících z uzavřené mírové smlouvy.³³ Metternich podporoval britský kabinet v jeho úsilí, neboť mu šlo především o to, aby zabránil carovi pouštět se do projednávání celé řady evropských záležitostí,³⁴ a také se chtěl vyhnout přítomnosti carových chráněnců z řad Španělů a německých princů. Odmítl rovněž ruské argumenty, že by kongres měl proběhnout podle vzoru vídeňských jednání. Základem této argumentace bylo tvrzení, že setkání omezené na účast větších mocností vzbudí nevraživost druhořadých států. Rakouský státník byl však přesvědčen, že k ničemu takovému nedojde, protože kongres se má zabývat jenom Francií a setká se na základě plnění platných smluvních závazků. Kongres byl tedy nakonec svolán na základě pátého článku pařížské smlouvy.³⁵

---

³¹ PALMER, s. 172.

³² Smlouva ustanovující druhý pařížský mír roku 1815.

³³ KISSINGER, s. 258.

³⁴ Jednání o pomoci Španělsku proti vzbouřeným osadám v Jižní a Střední Americe či o zkrocení piraterie Barberesků ve Středozezemním moři.

³⁵ KISSINGER, s. 261.

Spory byly vedeny také o to, kde by se měl plánovaný kongres konat. Zvážen a následně odmítnut byl Düsseldorf i Mannheim. Ioannis Antonios Kapodistrias³⁶ navrhl Basilej, avšak Metternich nechtěl riskovat konferenci ve městě, kam se sjížděli všichni jakobíni z Francie i Německa. Nakonec byly jako nejvhodnější zvoleny Cáchy, které jakožto bývalé centrum Svaté říše římské připomínaly slávu habsburské monarchie.³⁷

Rakouský státník do Cách nespěchal. Dne 16. srpna 1818 se sešel s Kapodistriasem, aby projednali ruský návrh na rozšíření okruhu účastníků plánovaného setkání do takové míry, aby zde mohly být prodiskutovány všechny aktuální otázky, především otázka postavení Řeků v Osmanské říši.³⁸ Cestou na kongres se Metternich zastavil také na týden ve Frankfurtu, kde se snažil přimět sněm Německého spolku, aby přijal rozhodnutí o procedurálních záležitostech. Podařilo se mu především získat podporu sněmu pro vytvoření vojenské organizace spolkových sil, což bylo nezbytným opatřením pro plánované stažení okupačních vojsk z Francie.³⁹

3.2 Průběh a výsledky kongresu v Cáchách

Cášský kongres se konal v období od 29. září do 21. listopadu 1818. Hlavními body, které zde měly být projednány, byly: ukončení vojenské okupace Francie, zaplacení zbývajících částí kontribuce a začlenění Francie do velmocenského koncertu.

Členové Aliance se shodli na stažení spojeneckých sil z Francie již 2. října 1818 a o týden později podepsali konvenci, podle které měly být spojenecké jednotky staženy do 30. listopadu 1818. Otázka peněžní

---

³⁶ Ioannis Antonios Kapodistrias, řecký patriot, sloužil carovi jako tajemník v letech 1815–1822. GRIMSTED, Patricia Kennedy, Capodistrias and a “New Order” for Restoration Europe: The “Liberal Ideas” of a Russian Foreign Minister, 1814–1822. In: *The Journal of Modern History* 40, 1968, 2, s. 166.

³⁷ PALMER, s. 172.

³⁸ SAUVIGNY, Guillaume de Bertier, Metternich: Staatsmann und Diplomat für Österreich und den Frieden, Gernsbach 1988, s. 327.

³⁹ PALMER, s. 174.

platby zbylé části reparací, která činila celkem 265 milionů franků,⁴⁰ byla vyřešena za pomoci britského bankéře Alexandra Baringa, který učinil opatření k okamžitému zaplacení zmíněné částky. Spojenci vyřešili i třetí otázku, a to připuštění Francie zpět do koncertu velmocí. Nikoli však rozpuštěním Aliance a zformování nového uskupení se zahrnutím Francie, jak požadoval francouzský vévoda Richelieu, nýbrž přijali Francii k nynějším debatám a stejně tak k budoucím konferencím, konaným na základě šestého článku Aliance.⁴¹ Francie byla takto přijata do koncertu velmocí. Zároveň však čtyři signatáři Aliance z roku 1815 potvrdili znovu tajným protokolem její platnost v případě revolučních změn v Paříži.

V Cáchách car předložil několik idealistických projektů, například požadavek odzbrojení, plán na vytvoření evropské armády v čele s Wellingtonem a Bruselem jako hlavním velitelstvím či na zformování obranné unie všech vlád proti revoluci.⁴² Poslední zmíněný návrh Alexandra I. představoval doktrínu všeobecného zasahování do vnitřních záležitostí všech států, na což Castlereagh nemohl nikdy přistoupit. Totéž platilo pro Metternicha, který nehodlal dovolit, aby car nechal táhnout svá vojska přes celou Evropu, aby někde bojovala proti tomu, co bude car považovat za revoluční hrozbu. Rakouskému státníkovi se podařilo přimět ruského panovníka, aby se svého plánu vzdal, přesvědčil jej totiž o tom, že si ho vlastně ani sám nepřeje.⁴³

S požadavkem zajištění bezpečnosti vystoupilo také Prusko, které navrhlo, aby byla uzavřena garanční smlouva, jež by se vztahovala pouze na územní državy větších mocností a zahrnovala by Nizozemské království a Německý spolek.⁴⁴ Metternich se stavěl k uzavření takovéto smlouvy příznivě, protože měla obsahovat uznání sebeomezení Ruskem a měla se stát prostředkem k omezení vlivu pruské vojenské kliky, která byla protirakousky naladěná. Snažil se proto nalézt příhodnou formulaci,

---

⁴⁰ WEBSTER, Charles K., *The Foreign Policy of Castlereagh*, London 1925, s. 145.

⁴¹ SCHROEDER, s. 13.

⁴² Řeč je o tak zvané *Alliance solidaire* – spojení vzájemného ručení. KISSINGER, s. 263.

⁴³ KISSINGER, s. 263.

⁴⁴ Tamtéž, s. 267.

jejímž prostřednictvím by Velká Británie mohla vyjádřit morální souhlas s takovýmto projektem, aniž by přijala povinné závazky vyplývající ze smlouvy. Avšak potíže provázející koncipování zmíněného dokumentu se nakonec ukázaly být nepřekonatelné.

Přes veškerou snahu rakouského státníka o omezení bodů jednání, se kongres zabýval i jinými záležitostmi: střežením Napoleona I. na Svaté Heleně, neboť došlo k oživení napoleonské propagandy, požadavky a nároky menších německých knížectví, sporem mezi Španělskem a Portugalskem, Švédskem a Dánskem, hnutím za nezávislost španělských kolonií v Americe,⁴⁵ zrušením otroctví pro černochoy či zřízením námořní ligy proti pirátům. Metternich, sám za sebe, musel zvážit také otázku židovské obce v Německu a Rakousku, o níž hovořil s Karlem a Salomonem Rothschildovými.⁴⁶

Vrcholná schůzka v Cáchách, kterou Metternich nazval „pěkným malým kongresem“,⁴⁷ byla první evropskou konferencí suverénů a státníků, která byla svolána nikoli z důvodu naléhavé válečné hrozby, nýbrž na základě mírových podmínek. Cášský kongres byl ukončen 15. listopadu 1818 vydáním protokolu, který byl podepsán zástupci všech pěti velmocí, a kterým byla Francie zahrnuta do evropského velmocenského koncertu, jako plnoprávný člen pentarchie, která se měla společně starat o klid v Evropě.⁴⁸

3.3 Metternichova role na cášském kongresu

Na kongresu v Cáchách sice Metternich nehrál vedoucí roli, byl však spokojen jak s jeho charakterem, tak výsledky. Podařilo se mu zde čelit všem snahám Alexandra I., které pokládal za nebezpečné. Zaznamenal zde rovněž, že již po prvních několika dnech car neprojevoval zájem

---

⁴⁵ Španělský zástupce nebyl na kongres pozván, přesto se otázka španělských kolonií stala jednou z nejdůležitějších. Francouzský zástupce Richelieu předložil ve spolupráci s Ruskem návrh na úpravu vztahů a pacifikaci kolonií. Tento návrh však byl odmítnut Rakouskem i Velkou Británií. Otázka španělských kolonií tudíž zůstala nevyřešena. SLADKOVSKÁ, s. 244.

⁴⁶ SAUVIGNY, s. 332.

⁴⁷ Ein hübscher kleiner Kongress.

⁴⁸ HERRE, s. 222.

o návrhy ruského diplomata Pozzo di Borga, a že ani nebyl ochoten naslouchat Kapodistriasovi. Pod vlivem revolučních výtržností v Německu, soupeření politických stran ve Francii, zklamání v postupu jeho experimentu ohledně liberální vlády v Polsku a přesvědčivých argumentů rakouského státníka se car začal od liberalismu odklánět a postupně na sebe převzal roli ochránce před liberálními idejemi.⁴⁹ V Cáchách car začal také pravděpodobně pochybovat o moudrosti své dřívější politiky – narušení rakouské hegemonie na Apeninském poloostrově a v následujících dvou letech se stále více přikláněl směrem k politice spolupráce s Rakouskem v rámci obrany restaurovaného řádu v Evropě.⁵⁰

Rakouský státník nebyl příliš nakloněn rozšíření koncertu velmocí o Francii, ale nakonec ustoupil, „*i když si byl vědom toho, že Pentarchie znamená nepříjemné rozšíření ruského vlivu a faktické uznání Francie za rovnocenného partnera*“.⁵¹ Z tohoto důvodu se snažil zbavit pentarchii jakékoliv moci. Aliance z roku 1818 měla podle jeho názoru jenom jediný význam, znemožňovala vytvoření jiné koalice, například rusko-francouzské nebo britsko-francouzské. Metternich rovněž soudil, že se nová aliance musí vyvarovat jakýchkoliv větších akcí, neboť by se při jednání o nich mohla objevit nejednotnost spojenců a dokonce by mohlo dojít i k jejímu rozpadu. Kvůli tomu v letech 1818–1820 odmítal především ruské návrhy na opatření, která by zabezpečovala mír v Evropě. Teprve počátkem roku 1820 se jeho názory změnily, dokonce do té míry, že byl ochoten riskovat rozpad pentarchie. Příčinou byla vlna revolučních hnutí, která otřásla řadou evropských zemí a odhalila slabost restaurovaného systému vzniklého roku 1815.⁵²

Metternichův hlavní zájem na kongresu se týkal především sjednocení existujícího systému v Německu, které by pak bylo schopné

---

⁴⁹ PALMER, s. 177.

⁵⁰ REINERMAN, Alan, Metternich, Alexander I, and the Russian Challenge in Italy, 1815–20. In: *The Journal of Modern History* 46, 1974, 2, s. 271.

⁵¹ POLIŠENSKÝ, s. 23.

⁵² Tamtéž, s. 24.

vzdorovat cizím vlivům, ruským intrikám a liberálním idejím. Z podobného důvodu odmítal Kapodistriasův návrh na projednávání různých evropských záležitostí a především pozvání druhořadých mocností na kongres, obávající se ruských intrik s Bádenskem, Württemberskem a dalšími německými státy. V Cáchách se rovněž chopil příležitosti varovat Prusy před nebezpečím revoluce a rozkladu, které mohly hrozit Prusku, pokud král splní svůj slib z 22. května 1815 a udělí svému lidu jednotnou národní ústavu.⁵³

---

⁵³ SCHROEDER, s. 14.

4 OPAVSKÝ KONGRES

4.1 Studentské nepokoje v Německu

Opavskému kongresu předcházely nepokoje v Německu, kde se po vídeňském kongresu rychle šířilo národní a liberální hnutí, které vyvolávalo velké znepokojení rakouských politiků, a které přimělo Metternicha přisvojit si právo intervence do vnitřních záležitostí jiné nezávislé mocnosti za účelem obrany konzervativního řádu.⁵⁴

Státy Německého spolku znepokojily především dvě události: wartburská slavnost⁵⁵ a atentát, jehož obětí se stal dramatik August Kotzebue⁵⁶. K nelibosti Metternicha byl na Wartburgu výmarský vévoda oslavován jako jediný německý vlastenecký a svobodomyšlný panovník. Rakouský státník se snažil přesvědčit především cara o nebezpečí, které toto studentské hnutí znamenalo pro Německo a získat možnost spolupráce s Pruskem. Jeho cílem bylo obnovit dominantní postavení Rakouska na německém území a zabránit vítězství ústavních myšlenek ve státech Německého spolku.

V období od 29. července do 1. srpna 1819 jednal Metternich s Fridrichem Vilémem III. v Teplicích. Dohodli se zde na společném postupu. Měly být uspořádány dvě konference – v Karlových Varech a ve Vídni. První se měla zabývat bezprostředními nebezpečími a zvážit, které kroky bude nutné podniknout. Druhá se měla věnovat ustavujícím institucím Německého spolku, obzvláště výkladu článku XIII příslušné listiny, hovořícím o zavedení ústavy. Tento článek Metternich vykládal programově – jako symbolické vyjádření dobré vůle, jehož praktické uskutečnění je ponecháno na úsudku jednotlivých vlád. V Karlových

---

⁵⁴ PALMER, s. 176.

⁵⁵ Dne 18. října 1817 zorganizovaly stovky studentů setkání v Eisenachu ve velkovévodství Výmar za účelem oslavy 300. výročí Lutherovy reformy a čtvrtého výročí bitvy u Lipska. Z Eisenachu se studenti přesunuli na hrad Wartburg, kde spálili finální akta vídeňského kongresu a některé další spisy, které považovali za reakční. Do ohně hodili také některé symboly starého řádu: paruku či kaprálskou vycházkovou hůl. PALMER, s. 169.

⁵⁶ Dne 23. března 1819 se stal August Kotzebue, ředitel divadla v Petrohradě a ruský státní rada, který se zapletl do studentských polemik, v Mannheimu obětí atentátu spáchaného právníkem Karlem Sandem. ŠUSTA, s. 124.

Varech prosadil rakouský státník přijetí svých opatření v tak zvaných Karlovarských dekretch,⁵⁷ které 20. září 1819 přijal Spolkový sněm ve Frankfurtu.⁵⁸ V Teplicích a v Karlových Varech dosáhl Metternich úzkého partnerství s Pruskem, které bylo posíleno na konferenci ve Vídni, která probíhala od listopadu 1819 do května 1820. Metternichovi zde šlo především o zrušení ústav v jihozápadním Německu. Vlády Bavorska, Württemberska a Bádenska však získaly diplomatickou podporu Ruska, a proto tento Metternichův plán nevyšel. Vídeňská závěrečná akta z 15. května 1820 obsahovala pouze neurčité formulace bez praktického významu, přesto karlovarské a vídeňské dohody přispěly k tomu, že opoziční činnost demokratů v Německu ustala.⁵⁹

4.2 Propuknutí revolucí v Evropě

Bezprostředním důvodem pro svolání dalších evropských kongresů byla vlna revolučních hnutí, která zasáhla nejprve Pyrenejský a zanedlouho také Apeninský poloostrov. Všechna tato povstání proti přespříliš reakční vládě konzervativních panovníků,⁶⁰ pramenila z vojenských spiknutí a činnosti tajných spolků, jejichž představitelé žádali zavedení španělské ústavy.⁶¹

4.2.1 Revoluce na Pyrenejském poloostrově

Na počátku roku 1820 propukla ve španělském Cádizu vzpoura vojáků, kteří měli být vysláni do boje proti vzbouřeným jihoamerickým koloniím.⁶² Povstání se vzápětí začalo šířit zemí a poté, co zasáhlo Madrid, byl

---

⁵⁷ Jednalo se o návrhy čtyř spolkových zákonů: 1) univerzitní zákon přikazující kontrolu všech německých univerzit zemskými zplnomocněnci a zákaz všech tajných či nepovolených studentských spolků, hlavně burschenschaftů; 2) tiskový zákon zavádějící cenzuru všech novin, časopisů a jiných spisů s rozsahem do 20 archů, tedy do 320 stran; 3) zákon zřizující Ústřední vyšetřovací komisi se sídlem v Mohuči; 4) exekuční zákon dávající spolku možnost zakročit proti svým členům, pokud neplnili své povinnosti a nevystupovali proti revolučním hnutím. HERRE, s. 242.

⁵⁸ KISSINGER, s. 281.

⁵⁹ POLIŠENSKÝ, s. 30.

⁶⁰ SLADKOVSKÁ, s. 245.; SRBIK, s. 600.

⁶¹ Španělská (cádizská) ústava vznikla v Cádizu za napoleonských válek, rušila stavovské výsady, nevolnictví a patrimoniální justici, moc zákonodárná příslušela poslanecké komoře, král měl moc výkonnou. ŠUSTA, s. 146.

⁶² KISSINGER, s. 288.

španělský král Ferdinand VII. donucen obnovit ústavu z roku 1812 a přísahat na ni.⁶³ Vítězství této revoluce působilo za hranicemi mocným dojmem a nalezlo napodobení téměř po celé jižní Evropě – nejdříve v Portugalsku, jehož král Jan VI. roku 1807 uprchl do Brazílie a panování v zemi se ujala vladařská rada v čele s britským generálem Williamem Carr Beresfordem. Revoltu zde rozpoutal portugalský důstojník, který vzbouřil posádku v Oportu. Britové poté museli opustit zem a prozatímní vláda svolala národní shromáždění, které mělo dát zemi ústavu, a vyzvala krále, aby se vrátil a vládl Portugalsku jako konstituční panovník.⁶⁴

4.2.2 Reakce spojenců na dění ve Španělsku

V tuto chvíli bylo důležité, jak se ke změněným poměrům na Pyrenejském poloostrově postaví spojenci. Metternich byl přesvědčen, že nebezpečí rozšíření revoluce, která zachvátila tuto oblast, klesalo. A dokud nevykazovala žádné známky nakažlivosti, nechal ji jít svou vlastní cestou. Tato politika mistrovské nečinnosti však byla narušena Alexandrem I., který chtěl vyzkoušet léčbu, která by podle rakouského státníka byla horší, než samotná choroba. Car navrhnul spojencům, aby se dohodli na dalších krocích, které by bylo nutné učinit v případě, že by si španělský král vyžádal jejich pomoc. V ruské nótě z 3. března 1820 bylo navrženo, aby si členové Aliance přinejmenším vyměnili své názory na vnitřní stav Španělska a Francie, dále bylo nadneseno uspořádání kongresu, který by aktivoval Alianci, jež se měla vypořádat s revolučním nebezpečím. Castlereagh však trval na tom, že jakákoliv cizí intervence do Španělska je zbytečná.⁶⁵

Pro Metternicha tím vyvstalo dilema. Nemohl dále akceptovat svržení existujícího řádu ve Španělsku, ale byl si současně vědom, že Rakousko nemá žádný zájem o dění na Pyrenejském poloostrově.⁶⁶

---

⁶³ POLIŠENSKÝ, s. 32.

⁶⁴ ŠUSTA, s. 150–151.

⁶⁵ SCHROEDER, s. 27.

⁶⁶ PALMER, s. 191.

Instruoval proto Lebzelterna, aby odpověděl na ruský návrh chválením carovy věrnosti Alianci a jeho nenávisti vůči revoluci, ale odmítl jeho ideu, a to na základě nepřekonatelných praktických překážek, stojících v cestě jakékoli společné akci. Tím měl na mysli opozici Velké Británie vůči společné akci spojenců a také fakt, že Ferdinand VII. akceptoval revoluci, tudíž by byla jakákoli alianční deklarace odsuzující revoluci pouze na překážku umírněným a ohrozila by krále. Spojenci měli pouze vyjádřit své znepokojení ohledně královy osobní bezpečnosti. Aby však zmírnil ruské zklamání ohledně rakouského postoje, učinil Metternich dva protinávry: 1) nahradit kongresu suverénů setkáním Františka I. s carem v Pešti v Uhrách, 2) návrh dohody tří východních mocností (Ruska, Pruska, Rakouska) zavazující signatáře uznat hned po smrti Ludvíka XVIII. jeho legitimního dědice. Tento akt měl velký význam v Metternichově tažení za vítězství nad carem a jako první krok k vytvoření bloku východních mocností uvnitř Aliance, nezávislých na Velké Británii.⁶⁷

4.2.3 Revoluce na Apeninském poloostrově

V Itálii propuklo povstání o tři měsíce později než ve Španělsku. Na jihu země se hospodářská situace zhoršila poté, co se roku 1815 vrátil za pomoci rakouské armády do Neapole král z rodu Bourbonů Ferdinand I., který pod sebou jako vládce Království obojí Sicílie spojil Neapolsko se Sicílií. Finanční schodek v zahraničním obchodě se neustále zvyšoval, což znepokojovalo městskou i venkovskou buržoazii. Naděje byly vkládány do změny vlády, která se měla uskutečnit převratem za pomoci vojenské sily, nikoli lidovým povstáním. V Itálii existovala tajná vlastenecká společnost tak zvané karbonářství, jehož obliba v Neapolsku narůstala s rostoucí nespokojeností s bourbonským režimem.⁶⁸

---

⁶⁷ SCHROEDER, s. 29–30.

⁶⁸ Karbonáři byli organizováni podle starých cechů – byli to uhlíři. Na počátku 19. století se první karbonáři objevili v jižní Itálii, šlo o podpůrnou organizaci nižších důstojníků. Karbonářství nebylo nikdy centralizováno, patřili mezi ně zástupci městské i venkovské buržoazie a mnoho důstojníků. Toto hnutí se z Neapolska šířilo do sousedního církevního státu i do severní Itálie – zvláště do Piemontu. POLIŠENSKÝ, s. 33–35.

Dne 6. července 1820 zasáhlo povstání, jehož hlavou se stal generál Guglielmo Pepe, Neapol. Hrozba výtržností v ulicích přinutila Ferdinanda I. přislíbit ústavu podle vzoru španělské konstituce, kterou o den později proklamoval králův syn a právoplatný dědic František, vévoda kalábrijský, jež byl jmenován vikářem – královým zástupcem.⁶⁹

Následující vývoj byl velmi podobný tomu ve Španělsku. Poté, co byl král přinucen přistoupit na to, aby byla španělská ústava vyhlášena i v Neapolsku s dodatkem, že bude dodatečně změněna podle potřeb země, byla zřízena prozatímní vláda, v níž nastaly spory mezi karbonáři a ostatními skupinami. Kromě toho žádali Sicilané úplnou samosprávu a obnovení umírněné ústavy z roku 1812, kterou Ferdinand I. po svém návratu zrušil. Nová konstituční neapolská vláda však toto odmítla a vyslala na ostrov vojsko, aby vzbuřence donutila k poslušnosti. Výsledkem byla občanská válka.⁷⁰

Ferdinand I. hrál dvojí roli, před svým lidem vystupoval jako loajální velkorysý monarcha a před ostatními mocnostmi jako vyděšený vězeň revolucionářů. Veřejně skládal přísahy na ústavu, v soukromí prosil spojence o pomoc, aby jej osvobodili z uvěznění v konstitučním svazku.⁷¹ Královy prosby se obracely především k vídeňskému dvoru, který byl ohrožen možným rozšířením revolučního hnutí z Neapolska na sever.

4.2.4 Spojenci reagují na revoluci v Itálii

Roku 1819 absolvoval rakouský státník návštěvu Království obojí Sicílie, v rámci které se seznámil se znepokojivým stavem činnosti konspirátorských společenství,⁷² přesto však byl překvapen a v rozpacích, když do Vídně dorazila první zpráva z Neapole. Uvědomoval si, že neapolská revoluce představuje větší nebezpečí pro rakouskou budoucnost než studentské nepokoje v Německu či povstání

---

⁶⁹ POLIŠENSKÝ, s. 30–32.

⁷⁰ ŠUSTA, s. 158–159.

⁷¹ SCHROEDER, s. 36.

⁷² MAY, Arthur J., *The Age of Metternich 1814–1848*, New York 1967, s. 38.

ve Španělsku.⁷³ Podle Metternicha měla být tato italská revolta předeherou pro vládu jakobínského teroru: „*Krev poteče v potocích. Národ, napůl barbarský, absolutně neznalý, neomezeně pověřivý, horkokrevný jako Afričané, národ, který neumí číst ani psát, jehož posledním slovem je dýka, takový národ nabízí dobrý materiál pro konstituční principy.*“⁷⁴

V žádném případě nechtěl rakouský státník ponechat Neapolsko jeho osudu. „*Ve svém dopise vyslanci Rechbergovi, který sídlil v Mnichově, vyložil Metternich, že rakouský dvůr vidí v neapolské revoluci pošlapání autority legitimního krále, jakož i ohrožení vlastních zájmů v celé Itálii. Proto Rakousko považuje za svoji povinnost likvidaci všech hnutí, která v Neapolsku nebo v sousedních zemích narušují tradiční pořádek.*“⁷⁵ Nejprve však bylo nutné vyargumentovat oprávněnost rakouského zásahu proti Neapolsku. Vážnou překážkou byla skutečnost, že neapolský král na veřejnosti souhlasil s ústavou. Metternich dal proto zveřejnit tajnou rakousko-neapolskou smlouvu z roku 1815, podle níž král neměl právo provést ústavní změny ve své zemi bez souhlasu vídeňského dvora.⁷⁶ Rakouský státník, který ještě před několika týdny naléhal, aby byla revolta ve Španělsku ponechána svému osudu, se nyní snažil přesvědčit ostatní mocnosti, že neapolská revoluce musí být rozdrčena a to nejen proto, že byla špatná pro Rakousko ale také proto, že představovala obrovskou hrozbu pro Evropu i celý svět. Svou politiku týkající se Neapolska postavil na dvou základních předpokladech: schopnosti Rakouska jednat samostatně a ve vlastním zájmu, aby zachránilo svou pozici v Itálii, a nemožnosti jednat bez morální podpory Ruska.⁷⁷ Přesvědčení italských a německých dvorů o zlovolném charakteru revoluce nedělalo rakouskému státníkovi prakticky žádné potíže. Zásadní otázkou však pro něj byl postoj ostatních mocností.

---

⁷³ PALMER, s. 191.

⁷⁴ METTERNICH-WINNEBURG, Richard (ed.), *Aus Metternichs nachgelassenen Papieren*, sv. III., Wien 1880, s. 340.

⁷⁵ POLIŠENSKÝ, s. 63.

⁷⁶ Tamtéž, s. 64.

⁷⁷ SCHROEDER, s. 49.

V získávání morální podpory a při vysvětlení rakouské pozice využíval odlišné argumenty pro každou velmoc zvlášť.⁷⁸

Castlereagh zastával názor, že se jedná o záležitost, která spadá do sféry vlivu Rakouska, a tudíž má být na jih vyslána rakouská armáda, která měla situaci vyřešit. Britové mohli dát souhlas s intervencí a poskytnout Rakušanům morální podporu pouze na základě nutnosti, nikoli obecného principu. Metternich byl opatrný, nechtěl ztratit podporu Velké Británie, ale také nechtěl umístit rakouskou okupační armádu na jih, zatímco by zanechal střední Evropu nechráněnou vůči ruským intrikám a možnému obnovení blízkého vztahu mezi carem a pruským králem. Alexandr I., jehož postoj byl pro rakouského státníka prioritní, prosazoval společnou alianční akci proti revolucím založenou na základě obecného intervenčního principu, Rakousko si však přálo jednat samostatně.⁷⁹ Francouzská vláda se obávala možného vzrůstu rakouského vlivu na Apeninském poloostrově a chtěla se ujmout role prostředníka a dosáhnout uklidnění poměrů v Neapolsku za pomoci změny revoluční ústavy po vzoru francouzské charty. Z tohoto důvodu odtud vzešel podnět, aby otázku zakročení v Neapolsku projednaly mocnosti na společné schůzce, s čímž souhlasil i car.⁸⁰ Pruský král a diplomat hrabě Christian Günther von Bernstorff byli v tuto dobu natolik vystrašení revolucí, že bez odporu následovali rakouské vedení.

4.3 Otázka svolání opavského kongresu

Ohrožena byla nejen rakouská dominance na Apeninském poloostrově, ale i celá struktura rovnováhy, pořádek systému států a klid v Evropě.⁸¹ Metternich by do Neapolska okamžitě vyslal 20 000 rakouských vojáků, aby potlačili tamní revoluci. To však nemohl, neboť musel brát ohled na ostatní spojence.⁸² Car s intervencí v Neapolsku v podstatě souhlasil, ale

---

⁷⁸ Tamtéž, s. 44–45.

⁷⁹ PALMER, s. 192.

⁸⁰ ŠUSTA, s. 159.

⁸¹ SRBIK, s. 600.

⁸² HOHLWEIN, Hans, Aufbruch in die neue Zeit: Von Metternich bis Marx, Stuttgart 1969, s. 144.

kladl si určité podmínky. Žádal, aby velmoci projednaly nejdříve obecnou otázku zákroku proti revolučním hnutím, a pak se teprve dohodly na opatřeních v jižní Itálii. Z tohoto důvodu Alexandr I. uvítal iniciativu francouzské vlády, která navrhla svolání schůzky velmocí za účelem projednání neapolské záležitosti.⁸³

Rusko žádalo intervenci vycházející z činnosti Aliance, zatímco Velká Británie stála na straně rakouského prvenství v Itálii a odmítala jakoukoli spojeneckou akci v Neapolsku.⁸⁴ Metternich na ruský návrh odpověděl, že velmocenská konference je teoreticky dobrý nápad, ale značně nepraktický, jelikož Velká Británie s tím nebude souhlasit a konference bez britského spojence vzbudí zdání nejednotnosti Aliance a nadělá tak více škody než užitku. Osobně byl rakouský státník tímto návrhem roztrpčen a dával jej za vinu podněcování ze strany ruského kabinetu, především Pozza di Borga. Pokud by však Rusko trvalo na konferenci, Rakousko by nakonec muselo souhlasit.⁸⁵

Metternich byl postaven před těžkou volbu. Pokud by přistoupil na carův návrh, bylo jisté, že se Velká Británie bude zdráhat připojit k jednání, a to oslabí, když ne dokonce zruinuje, Alianci z roku 1815.⁸⁶ V rakouském oběžníku z 28. srpna 1820 byl představen pětibodový program, který měli spojenci zvážit a který volal po neformální konferenci velvyslanců ve Vídni pod záštitou Rakouska. Obecný kongres by podle Metternicha pouze zabíral cenný čas. Kapodistrias však trval na kongresu a dokonce tvrdil, že kdyby spojenci intervenovali ve Španělsku, jak Rusko požadovalo, nebyla by nyní v Neapolsku revoluce, nebo by přinejmenším existoval aparát, který by se s ní vypořádal. Stejná aliance, která dříve rozdrtila Napoleona, měla nyní o této zemi jednat. Metternich dělal, co mohl, aby překonal trhlinu mezi ruskými požadavky a britským odmítáním.⁸⁷ Tato snaha se však ukázala být nerealizovatelnou a on byl

---

⁸³ POLIŠENSKÝ, s. 65.

⁸⁴ SRBIK, s. 601.

⁸⁵ SCHROEDER, s. 50.

⁸⁶ SAUVIGNY, s. 361.

⁸⁷ SCHROEDER, s. 52–53.

tak nucen zvolit si mezi Velkou Británií a Ruskem. Ruská odpověď ukázala, že Rakousko může dostat podporu za cenu, kterou mohla být roztržka s britským spojencem. Car však přinejmenším nabízel hmatatelnou podporu, kdežto Castlereagh pouze sympatie s rakouskou věcí. Metternichův návrh na schůzku dvou suverénů v Pešti Alexandr I. odmítl a trval na formální konferenci, na kterou měl být pozván i pruský král.⁸⁸ Rakouský státník nakonec musel souhlasit. Toto rozhodnutí však vedlo k napjatým vztahům mezi Rakouskem a Velkou Británií. Dne 2. října 1820 sdělil svému císaři, že menší škody způsobí umírněný postoj britské vlády, než otevřené a úmyslné odmítnutí cara, které by mohlo způsobit velké potíže v provedení rakouského plánu v Neapolsku.⁸⁹

4.4 Průběh opavského kongresu

První kongres pentarchie se konal v Opavě, kde se monarchové shromáždili, aby se zde v zimě roku 1820 postavili na odpor vůči neapolskému povstání.⁹⁰ Metternich uvítal, že za místo konání kongresu byla zvolena Opava, neboť se nacházela na území habsburské monarchie, což mu zaručovalo předsednictví. Na tomto kongresu mělo být formulováno odůvodnění pro vojenské opatření k potlačení povstání a ospravedlněno právo velmocí vměšovat se do vnitřních záležitostí ostatních států.⁹¹

Rakouský státník si byl vědom, že jeho největším problémem je smýšlení cara, nikoli Království obojí Sicílie. V Opavě se z tohoto důvodu řešilo především budoucí zaměření ruské politiky, „*ta vykazovala nesmírnou nejednoznačnost a rozkolísanost, podle carova duševního rozpoložení a vlivu Kapodistriase mezi přísliby reform a hrozbami intervence proti všem revolucím*“.⁹² Metternichovým prvořadým cílem se stalo právě odstranění této rozkolísanosti. Rakouský státník přijel do Opavy 19. října 1820 pln dobré nálady a sebedůvěry: „*Zde jsem. Co budu*

⁸⁸ WEBSTER, s. 265–266.

⁸⁹ SAUVIGNY, s. 362.

⁹⁰ SIEMANN, Wolfram, Staatsmann zwischen Restauration und Moderne, München 2010, s. 74.

⁹¹ HOHLWEIN, s. 145.

⁹² KISSINGER, s. 297–298.

*dělat, nevím. Co mám dělat, vím. Stane se něco? Ano! Stane se něco dobrého? Ano! Bude celkový výsledek odpovídat velkému rozruchu? Obávám se, že ne! To je můj katechismus až do okamžiku, kdy činy nastoupí na místo slov. První miluji, druhé nenávidím.*⁹³ Vedle Gentze jej do Opavy doprovázel také velvyslanec v Petrohradu Lebzeltner a velvyslanec v Berlíně Zichy.⁹⁴

Car přijel do Opavy v doprovodu Kapodistriase, Nesselroda a Pozzo di Borgia. Kongresu se rozhodl zúčastnit také Fridrich Vilém III., doprovázen Bernstorffem a Hardenbergem, ani ne tak proto, že by sám chtěl, nýbrž proto, že na tom car trval. Přítomnost dalšího suveréna dělala kongres formálnějším a imponantnějším, což bylo pro Metternicha nepříjemné, a to zejména proto, že slíbil Castlereaghoovi držet pruského krále mimo. Francie nebyla ochotna na kongresu plně participovat, neboť se obávala, že neústupný postoj proti revoluci v Neapolsku vyvolá nepříznivou reakci na domácí scéně,⁹⁵ proto poslala do Opavy pouze pozorovatele, velvyslance ve Vídni Caramana a velvyslance v Petrohradu hraběte de la Ferronnayse. Velká Británie, která zastávala názor, že neapolské povstání je věcí Rakouska, nikoli Aliance, vyslala na kongres Charlese Stewarta, kterému však nebyla dána žádná moc jednat či podepsat jakákoliv akta, měl pouze zpravovat svůj kabinet a dohlížet na integritu územního systému Evropy, který byl ustanoven na vídeňském kongresu.⁹⁶

Vedle imponantní soustavy suverénů, ministrů zahraničí a velvyslanců tří východních velmocí zde byla skromná reprezentace pouhých tří pozorovatelů západních mocností. Tato nevyrovnanost byla podle rakouského státníka značným defektem tohoto kongresu, který podle něj však měl i jeden významný klad, a tím bylo soukromí. Metternich mohl v Opavě využít všechny dostupné prostředky utajení,

---

⁹³ Aus Metternichs nachgelassenen Papieren, sv. III, s. 350.

⁹⁴ SAUVIGNY, s. 364.

⁹⁵ SCHROEDER, s. 56–57.

⁹⁶ WEBSTER, s. 278.

jelikož považoval za žádoucí zabránit publicitě a prosakování informací, které by mohlo předem zmařit výsledky kongresu.⁹⁷

Za těchto okolností se jednání na opavském kongresu omezila na diplomatický souboj mezi rakouskou a ruskou diplomacií. Od samého počátku však bylo jasné, že mezi ruským a rakouským chápáním cíle a úkolů kongresu, je velký rozdíl. Metternich žádal pouze souhlas velmocí s vojenskou intervencí v Neapolsku, zakládající se na rakousko-neapolské smlouvě z roku 1815, naproti tomu reprezentanti Ruska chtěli hovořit obecně o právu na intervenci pro celou koalici, nikoliv pro její jednotlivé členy.⁹⁸

Dne 20. října 1820 proběhl tříhodinový rozhovor Metternicha s carem, při kterém se Alexandr I. přiznal ke svým chybám za posledních sedm let, uznal, že rakouský státník měl pravdu, zatímco on se mýlil a rovněž také tvrdil, že přišel na kongres pouze s plány na zachování Aliance a poskytnutí podpory Rakousku.⁹⁹ Svěřil se Metternichovi: „*Od roku 1813 do 1820 uplynulo sedm let, a těchto sedm let se pro mne rovná jednomu století. V roce 1820 bych za žádnou cenu neudělal to, co jsem udělal v roce 1813. Nezměnil jste se vy, nýbrž já. Vy nemáte čeho litovat, já ano.*“¹⁰⁰

Metternichův motiv v zajišťování ruské podpory byl stále stejný – udržet pro Rakousko iniciativu v potlačení revoluce i ustavení budoucí neapolské vlády. Naléhal, že revoluce v Neapolsku musí být rozdracena rakouskou armádou. Jediným problémem byl způsob ospravedlnění této intervence. Metternich se domáhal speciálního rakouského práva, umožňujícího v Neapolsku jednat z důvodu porušení tajné smlouvy a nebezpečí revoluce, která ohrožovala Rakousko. Zároveň tvrdil, že nebezpečí revoluce hrozí celé Evropě a že všechny mocnosti se musí sjednotit v poskytnutí svého souhlasu a morální podpory rakouské akci.

---

⁹⁷ SCHROEDER, s. 60.

⁹⁸ POLIŠENSKÝ, s. 90.

⁹⁹ SCHROEDER, s. 61.

¹⁰⁰ Aus Metternichs nachgelassenen Papieren, sv. III, s. 352.

Aby vyloučil jakýkoliv konstituční kompromis, navrhoval limitování role a cíle intervence výhradně na zničení revoluce a osvobození Ferdinanda I. Otázka budoucí vlády a ústavy spadala pouze do sféry působnosti krále, který měl být v této věci instruován spojenci, ale nic víc. Ferdinand I. měl sám rozpoznat opravdové zájmy své země. Z tohoto důvodu jakékoli usnesení spojenců, nebo dokonce oficiální diskuse o této záležitosti měly být považovány za neoprávněný zásah do vnitřních záležitostí suverénního státu.¹⁰¹

Dne 23. října 1820 se konalo ústřední plenární zasedání zástupců všech pěti velmocí, na kterém Metternich přednesl rakouský pamětní spis, složený ze dvou částí. V první části požádal velmoci, aby morálně podpořily Rakousko, jemuž jde o osvobození neapolského krále, který sám pak rozhodne o dalším postupu. K tomu však bude nezbytná rakouská vojenská intervence. Velmoci se mají omezit pouze na zabezpečení nedotknutelnosti a nezávislosti Neapolska. V druhé části, která byla zaměřena na získání cara, prezentoval Metternich rakouský názor na obecné zásady intervence. Tyto zásady byly dvě: 1. žádný stát nemá právo vměšovat se do vnitřních záležitostí nezávislých zemí, pokud tyto neovlivňují své okolí; 2. proto má každý stát právo uznat nebo neuznat změny, ke kterým došlo ve vládní formě jiných států, ba má dokonce právo intervenovat či neintervenovat v případě, že by tyto změny byly takového druhu, že by ohrožovaly jeho další životní zájmy a základy jeho existence.¹⁰²

Diskuse se nekonala, neboť Rusko a Prusko ohlásily, že svůj názor vyjádří písemně na příští schůzi. Dne 29. října 1820 na druhém plenárním zasedání předložilo Prusko memorandum, které následovalo rakouské vedení tak otrocky, až Rusové pojali podezření, že jeho autorem byl sám Metternich.¹⁰³ Ruská odpověď předložena nebyla, Kapodistrias totiž trval na tom, že velmocí musí vědět, „o co Rakousku v Neapoli jde, dřív než

---

¹⁰¹ SCHROEDER, s. 62–64.

¹⁰² POLIŠENSKÝ, s. 90–91.

¹⁰³ KISSINGER, s. 301.

mu poskytnou morální podporu".¹⁰⁴ Stewart byl natolik spokojený s průběhem událostí, že se vrátil do Vídně v domněnání, že dokud nebude známo britské a francouzské mínění, nic se v Opavě nestane.¹⁰⁵

Ruská odpověď byla obsažena v memorandu z 2. listopadu 1820, sepsaném Kapodistriase. Psalo se v něm, že zamýšlená intervence se měla opírat nikoli o právo na sebeobranu, nýbrž o spojenecké smlouvy z let 1814 až 1815, jež zaručovaly zavedené uspořádání.¹⁰⁶ Zároveň v něm byly vytyčeny tři zásady, ospravedlňující zásah aliance: 1. všechny státy, v nichž revoluce vede k násilným změnám proti legitimní autoritě nebo vyvolává anarchii, nepřislušejí nadále k evropské alianci, 2. proti státům, které svým příkladem a revolučními intrikami vytvářejí nebezpečí pro ostatní vlády, dají spojenci podnět ke spojení svých sil na základě své povinnosti ochránit nakažené státy od dalšího pokroku neduhu a Evropy od zkázy, 3. spojené mocnosti se budou na základě vyjmenovaných povinností řídit neporušitelností stavu územního vlastnictví a politického řádu, stanoveného smlouvami z let 1814–1815.¹⁰⁷ Podle Kapodistriase mělo být účelem rakouské intervence umožnit, aby si Království obojí Sicílie svobodně uvědomilo své národní cíle, a zaručit mu politickou svobodu a státní nezávislost. Z tohoto důvodu navrhl, aby intervenci předcházel morální tlak velmocí nebo prostřednictvím nějaké neutrální mocnosti, nejlépe papeže. Podle ruského mínění bude moci Rakousko získat souhlas Aliance s intervencí až poté, co nastíní, jaké instituce hodlá v zemi zavést.¹⁰⁸

Ruské memorandu obsahovalo dvě hlavní zla, kterým se Metternich snažil vyhnout: 1. ustavení obecného principu intervence v revolučních zemích, založeném na duchu existujících smluv, 2. návrh na využití společné alianční intervenci v případě Neapolska a zřízení určitého druhu umírněné konstituce.¹⁰⁹ Právo intervence mělo mít

---

¹⁰⁴ POLIŠENSKÝ, s. 91.

¹⁰⁵ WEBSTER, s. 292.

¹⁰⁶ KISSINGER, s. 303.

¹⁰⁷ POLIŠENSKÝ, s. 92.

¹⁰⁸ KISSINGER, s. 303.

¹⁰⁹ SCHROEDER, s. 65.

společně všech pět velmocí, které by tak nabyly práva vměšovat se do záležitostí všech ostatních států. Toto stanovisko bylo zcela nepřijatelné pro Velkou Británii, Francii i pro Metternicha. Rakouský státník byl ostře proti tomu, aby se projednávala španělská otázka a také se mu nelíbil návrh, že by velmoci měly v Neapolsku nejdříve provést morální nátlak, než se přikročí k intervenci, a zcela nepřijatelný byl pro něj požadavek, aby byl tamtéž nastolen režim, který by zaručoval politickou a státní nezávislost.¹¹⁰ Metternicha zajímaly rakouské zájmy, nikoli obecné principy, reálná politika, nikoli ideály, zničení revoluce a restaurace absolutismu, nikoli neurčité ideje liberální reformy. Nejvíce kritizována byla Kapodistriasova idea formy vlády přizpůsobené národnímu přání. Ani po tříhodinovém rozhovoru se rakouskému státníku nepodařilo změnit Kapodistriasovo stanovisko ohledně Neapolska.¹¹¹

Metternich byl ochoten ke kompromisu, ke kterému se nakonec dospělo na jednání zástupců tří východních velmocí 6. listopadu 1820. Kompromisní plán odpovídal Kapodistriasovým třem zásadám intervence, byl pouze pro britskou potřebu pozměněn stanovením podmínky, že k intervenci má dojít pouze v krajním případě. Metternich trval na tom, že kroky směřující k zajištění vnitřního klidu a míru mají být ponechány na legitimním panovníkovi. Navrhl, aby bylo zprostředkování svěřeno představitelům Evropy, shromážděným na kongresu. Neapolský král měl předstoupit před shromáždění a plédovat za svůj případ. Pokud by mu nebylo dovoleno odjet ze země, znamenalo by to, že se mu nedostává svobody, a kdyby se dostavil na kongres, bylo jisté, že se bude dožadovat rakouské intervence.¹¹²

Dne 7. listopadu 1820 se uskutečnilo třetí plenární zasedání kongresu, na které šel Metternich již s císařovým souhlasem se zásadami intervenční politiky, jak se na ní den předtím dohodli zástupci Ruska, Rakouska a Pruska. Spojenci se mezi sebou dohodli: 1. že cílem jejich

---

¹¹⁰ POLIŠENSKÝ, s. 92.

¹¹¹ SCHROEDER, s. 69–70.

¹¹² KISSINGER, s. 304–305.

morálního i materiálního jednání není jenom vrátit vládě svobodu myšlení a jednání, nýbrž umožnit, aby se sama upevnila tím, že tomuto království a Evropě budou poskytnuty záruky klidu a stability, 2. že tato vláda se bude muset za účelem své rekonstrukce poradit s mocnostmi o opravdových potřebách a zájmech své země, 3. že to, co král bude považovat za dostačující zájmům království a tudíž přáním zdravé části národa, bude považováno za zákonnou základnu řádu, který bude nastolen v Neapolsku.¹¹³ Kapodistrias se v této dohodě vzdal požadavku na národní ústavu pro Neapolsko a Metternich tak mohl souhlasit se zbytkem programu.

4.5 Výsledky opavského kongresu

Oznámení záměrů mocností mohlo ohrozit krále, a proto bylo rozumné nejprve pozvat Ferdinanda I. na další jednání, aby se poradil se spojenci. Toto pozvání mělo být zcela osobní, určené pouze pro krále. Ruská odpověď na Metternichův návrh obsahovala sedm bodů. První tři body obhajovaly ruský princip intervence, čtvrtý bod žádal spojence, aby se pokusili o smířlivé kroky s Neapolskem, v případě, že toto selže, bude následovat ozbrojená intervence, pátý a šestý bod sledovaly rakouské návrhy na umístění okupačního vojska a uspořádání spojenecké konference zplnomocněnců, která měla radit Ferdinandovi I., poslední bod volal po tom, aby kongres vyčkal na výsledky přátelských kroků a na reakci Francie a Velké Británie na intervenční protokol, který měl být založen na tomto dokumentu.¹¹⁴

Metternich trval na tom, že sdělením záměrů východních mocností Velké Británii a Francii nesmí být zdržen kurs jejich akce. Jeho podmínka týkající se čtvrtého bodu byla mnohem důležitější, pokud Rusko myslí přátelskými kroky a smířlivými postupy pouze zvací dopis pro Ferdinanda I., žádný jiný druh smíření však nebude akceptován. Rovněž pozvání neapolského krále musí být podřízeno rakouským podmínkám – král musí

---

¹¹³ POLIŠENSKÝ, s. 92.

¹¹⁴ SCHROEDER, s. 74.

být považován za zajatce, nesmí být vedeno žádné vyjednávání s revolucionáři, pozvání má být striktně osobní a pouze pro krále. Rakouský státník navrhl jako místo konference s Ferdinandem I. město Lublaň na území habsburské monarchie. Rakouský státník se pak dále zabýval otázkou budoucí neapolské vlády, sepsal dokument, v němž bylo stanoveno, že revoluce má být kompletně zničena, potom začne rekonstrukce vlády, přičemž je nezbytné vytvořit vládní instituce, které budou stabilní.¹¹⁵

Dne 19. listopadu 1820 byli západní zmocněnci náhle postaveni před hotovou věc. Především Stewart byl překvapen, když spatřil již třemi východními mocnostmi podepsaný Předběžný protokol – výsledek dlouhého jednání Metternicha s Kapodistriase, založený na principech Aliance a právech vytvořených smlouvami, zavádějící doktrínu, podle níž každý stát, který podlehne revoluci, přestává být členem aliance a zbývajícím členům aliance dával právo použít nátlak nebo vojenskou intervenci, aby v postižené zemi nastolily pořádek a přivedly ji zpět do lůna evropské aliance.¹¹⁶

Dokument obsahoval Kapodistriasy fráze, ale sloužil Metternichovým záměrům. Byl rozdělen do tří částí: preambule, principy, aplikace. Po vznešeném svolání cílů spojenců a jejich motivů týkajících se Neapolska zopakoval Kapodistriasy dobře známé tři principy intervence.¹¹⁷ Návrat revolučních zemí do aliance měl být uskutečněn mírovými prostředky, pokud to bude nutné, silou. Aplikace obsahovala rakouské návrhy týkající se vojenské intervence do diskutované země, vyslání okupačního vojska a uspořádání diplomatické konference, která

---

¹¹⁵ Vyžadoval absolutní vyloučení jakéhokoliv druhu reprezentativní vlády v Neapolsku. Zastával názor, že Rakousko a nikdo jiný bude rozhodovat o budoucí vládě v Neapolsku – Ferdinand I. měl zrušit instituce vytvořené revolucí, vytvořit prozatímní vládu a oznámit svolání consultancy, složené rovným dílem z Neapolitánců a Sicilanů. Rakouský státník chtěl rozpustit neapolskou armádu a zrušit odvody, nová armáda měla být složena z neapolských dobrovolníků a švýcarských a albánských žoldáků, dále mělo být ustanoveno četnictvo, které mělo zastávat policejní povinnosti. Rovněž měl být zajištěn dohled nad celou reorganizací království a svolání kongresu italských států. Tamtéž, s. 75–79.

¹¹⁶ SLADKOVSKÁ, s. 247.

¹¹⁷ Vyloučení revolučních států z aliance, doktrína neuznání revoluce, nutnost navrácení revolučních států do náruče aliance, kdyby ohrožovaly ostatní země.

měla být ustanovena pod předsednictvím Rakouska za účelem razení Ferdinandovi I. Závěrečný bod protokolu volal po jeho tlumočení Francii a Velké Británii, za účelem jejich informování a případného schválení. V dodatku tohoto protokolu signatáři souhlasili s pozváním Ferdinanda I. na konferenci do Lublaně a s posláním společných instrukcí ohledně zmíněného pozvání svým vyslancům v Neapolsku. Dodatek také zajistil, aby byly informovány dvory v Římě, Turíně a Florencii o pozvání Ferdinanda I., a že západní pozorovatelé na kongresu obdrží dokumenty nejen pro jejich informování a schválení ale také proto, aby Francie a Velká Británie mohly připojit ke třem východním mocnostem s přátelskými demaršemi stejného smyslu, adresovanými neapolskému králi.¹¹⁸

Metternich si byl plně vědom, že konstituční mocnosti nemohou tento kurs následovat, doufal však, že Velká Británie se k protokolu přinejmenším nebude vyjadřovat. Britská politika souhlasila se snahou Rakouska obnovit v Neapolsku královu moc, odmítla však dát souhlas s novým pojetím mezinárodního práva, které dávalo Alianci plnou moc k doзору nad vnitřními poměry států ve prospěch panovnického absolutismu. Výslovně odmítla protokol i zásadu intervence. Castlereaghův protest znamenal konec pro Předběžný protokol. Francie dokument rovněž nepodepsala, ale neprotestovala proti němu.¹¹⁹

Metternich nemohl riskovat ohrožení své osobní dohody s carem kvůli britské diplomatické citlivosti, na konci listopadu si však byl jist, že car k němu obrací svou důvěru a již brzy zavrhne Nesselroda i Kapodistriase.¹²⁰ Rakouský státník vynaložil velké úsilí, aby ospravedlnil svůj nedostatek upřímnosti vůči britskému spojenci. Zastával názor, že tajná setkání byla nutná, jelikož v Opavě byli přítomni jen suveréni tři východních mocností a tyto soukromé debaty nebyly konferencemi po formální stránce, a že Předběžný protokol neměl být pro západní mocnosti žádným překvapením, neboť byl logickým východiskem

---

¹¹⁸ SCHROEDER, s. 80–81.

¹¹⁹ ŠUSTA, s. 160.

¹²⁰ PALMER, s. 195.

memorand prezentovaných na dřívějších konferencích, na kterých byla Francie i Velká Británie přítomna. Protokol nebyl smlouvou, ale pouhým prohlášením principů.¹²¹

Na následující den byla svolána další plenární konference, na které bylo prohlášeno, že zmíněný dokument není ničím víc než návrhem přijatým třemi východními mocnostmi a předloženým zbylým dvěma členům Aliance. Dne 4. prosince 1820 poslala britská vláda Stewartovi memorandum, ve kterém odmítla účastnit se jakékoliv akce proti Neapolsku, Španělsku a Portugalsku, dokonce se rozhodla nepřipojit, byť neoficiálně, k demarši ostatní vyslanců v Neapolsku, neboť zásady protokolu byly v přímém protikladu k politickému a ústavnímu systému Velké Británie.¹²² Na veřejnosti Metternich pokračoval v popírání existence názorových odlišností mezi pěti velmocemi, britskou rozdílnost přisuzoval okolnostem vnitřní politiky této země. Soukromě byl roztrpčený britským postojem.¹²³ Dne 8. prosince byl rozeslán spojenecký oběžník koncipovaný Kapodistriasem, který zdůvodňoval intervenci na základě smluvního uspořádání z let 1814–1815.¹²⁴

Od 20. listopadu do 24. prosince 1820, kdy přišla odpověď neapolského krále, byla jednání opavského kongresu přerušena, ve skutečnosti však byla skončena, neboť další jednání zástupců pěti velmocí již nemělo smysl. Rakušané a Rusové se rozhodli zůstat v Opavě, dokud se nedozví, zda Ferdinand přijede do Lublaně, či nikoli. Metternich neztrácel čas a snažil se využít vhodné příležitosti k získání carovy důvěry.¹²⁵ K dosažení tohoto cíle mělo sloužit především jeho politické Vyznání víry – produkt dlouhých večerů v Opavě. Částečně to byla zbraň proti Kapodistriasovi, který v Metternichových očích zosobňoval všechn idealismus dogmatického liberála. Ačkoliv neobsahoval přímou kritiku minulé politiky Ruska, byly v něm zahrnuty

---

¹²¹ SCHROEDER, s. 83.

¹²² POLIŠENSKÝ, s. 97–98.

¹²³ SCHROEDER, s. 86.

¹²⁴ KISSINGER, s. 308.

¹²⁵ POLIŠENSKÝ, s. 98–99.

argumenty a příklady, které měly přimět cara, aby začal pochybovat o moudrosti svých konstitučních gest v Polsku a ukázat mu nerozumnost reformních idejí v zahraničí nebo náboženského entusiasmů na domácí půdě.¹²⁶

Rakouský návrh, sepsaný Gentzem a podrobený dvěma revizím, byl prezentován v rakouském memorandu z 28. listopadu 1820. To začínalo třemi principy, které přisuzovaly mocnostem právo intervence. Hlavní náplň dokumentu sestávala z osmy opatření, označených jako Morální záruky, další část byla věnována tak zvaným Efektivním zárukám – formulace této otázky byla příliš komplikovaná a vyžadovala diskusi ostatních mocností, v závěrečné analýze se pouze praví, že mocnosti by měly aktivně zasáhnout proti revoluci v závislosti na daných okolnostech. Metternich si byl vědom, že takovéto garance by neodradily od revolty nikoho, kdo by nechtěl být odrazen. Jeho záměr v navržení tohoto spisu musel být dvojitý: chtěl získat východní mocnosti pro podpis smlouvy bezvýhradně odsuzující všechny revoluce, v naději, že to posílí morální podporu v Evropě a povzbudí jeho spojence k souhlasu s ustavením kontrarevolučního tajného informačního centra ve Vídni, rovněž doufal v pevnější připoutání Ruska k Alianci skrze konzervativní politiku. Tento spis je významný zejména proto, že demonstruje, jak byl Metternich ochotný vzdát se v tak brzké době svých dřívějších principů a spojenectví Velké Británie, aby získal podporu Ruska. Prusko spis přijalo a bylo dokonce připraveno jej posílit. Ruská odpověď však byla záporná. Kapodistrias se chopil příležitosti rozložit rakouské memorandum tak, jak to učinili Metternich s Gentzem s tím jeho. Tváří v tvář takové kritice zahájil Metternich rychlý ústup a tvrdil, že se jednalo o pouhý návrh. Metternich ustoupil a přivítal zvážení takového druhu protokolu, jaký požadovalo Rusko. Tím skončily pokusy rakouského státníka formulovat v Opavě obecný intervenční princip nebo zákon garance. Ke konci kongresu se také vyrovnal s ruským návrhem na prostředkování papeže v Neapolsku. Papež pobízel v dopise Ferdinanda, aby přijal pozvání

---

¹²⁶ PALMER, s. 198.

spojenců a naznačil svou vlastní morální podporu rakouskému tažení. To bylo vše, co mohl učinit, neboť byl vázán náboženskými skrupulemi a obavou z invaze rebelantů na území církevního státu.¹²⁷

Opavský kongres se rozešel ve třetím týdnu prosince, kdy již bylo známo, že Ferdinandovi I. bude umožněno opustit Neapol a vydat se na cestu do Lublaně. Neapolský král si vymohl povolení národního shromáždění k cestě za pomoci přísah, aby spojencům oznámil, že plně souhlasí s novou ústavou a že není zajatcem svého národa.¹²⁸ K jednání byli přizváni i ostatní italské panovníci. Z ohledu na ně bylo konání kongresu přeneseno na začátek roku 1821 do Lublaně.

4.6 Metternichova role na opavském kongresu

Opavský kongres byl první evropskou konferencí, na níž Metternich zastával nejvyšší funkci. Znamenal vrchol jeho diplomatické obratnosti, neboť zde dosáhl carova souhlasu s rakouským tažením do Neapolska a zmařil Kapodistriasův záměr doporučit Neapolsku ústavu podle vzoru francouzské charty.¹²⁹ Rakouský státník nejprve s pomocí Ruska izoloval Francii, aby poté využil tohoto vítězství k tomu, aby s francouzskou pomocí izoloval Rusko.

Metternich dokázal separovat Francii tváří v tvář hrozbě, že obnoví své bývalé postavení v Itálii. Využil za tímto účelem Caramana, který přistoupil na návrh předložený Kapodistriasem, aby se Francouzi ujali zprostředkování mezi neapolským monarchou a revolucionáři. Rakouský státník francouzského velvyslance povzbuzoval, aby tento návrh předložil na plenárním zasedání, tím však vyvolal velký odpor cara, neboť ten protestoval proti jakémukoliv zprostředkování mezi legitimními panovníky a revolucionáři. V tento moment nechal Metternich Caramana na holičkách. Vzápětí Francie odmítla podepsat předběžný protokol, připojila se však

---

¹²⁷ SCHROEDER, s. 86–92.

¹²⁸ PALMER, s. 198; ŠUSTA, s. 161.

¹²⁹ SRBIK, s. 604.

k pozvání neapolského krále, čímž proti sobě popudila jak Velkou Británii, tak i Rusko.¹³⁰

Metternich by byl pravděpodobně radši, kdyby se setkání v Opavě omezilo na důvěrnou výměnu názorů mezi suverény, a skutečné jednání by bylo ponecháno na velvyslaneckou konferenci do Vídně, na které měl zastávat nejvyšší pozici. Doufal totiž, že by se mohla vyvinout ve stálou konferenci a umožnit mu adekvátně plnit roli, pro kterou byl patrně stvořen – roli diplomatického šéfa evropské aliance.¹³¹ Tento plán mu nevyšel, a proto se snažil využít kongres jako arénu pro velmocenský zápas. Jeho hlavním cílem bylo získat nadvládu nad carovou myslí, ovládat jej stejně, jako ovládal Fridricha Viléma III. v Teplicích, a tím tak vytlačit Kapodistriasův vliv. Opava se ukázala být větším triumfem pro rakouského státníka, než jím byly Teplice.¹³² V jeho úsilí o získání morální převahy nad carem mu pomohlo rozčarování Alexandra I. z experimentu s Polskem i jeho sílící náboženské sklony. Celou záležitost přivedl ke zdárnému konci prostřednictvím dokumentu, který nazval Vyznání víry.¹³³ Metternichovi se v Opavě podařilo odradit cara od jeho liberálních sklonů a přesvědčit ho, že revoluce je univerzální hrozbou, se kterou nebyl možný žádný kompromis.¹³⁴

Rakouskému státníkovi se podařilo držet revoluce ve Španělsku a Portugalsku mimo agendu kongresu, navzdory tomu, že prosby k němu přicházely z obou těchto zemí, a že zaujal velmi kompromisní stanovisko ohledně ruského principu obecného intervence proti revoluci kdekoli. Car chtěl pozvat na kongres do Lublaně i Ferdinanda VII. Metternich však byl schopen vyhnout se tomuto značně nevyhovujícímu návrhu za pomoci vždy účinného prostředku chválení, ale zdůraznění nepřekonatelné praktické překážky, která stála proti tomuto pozvání. Touto překážkou myslel rakouský státník skutečnost, že zatímco spojenci mohou podpořit

---

¹³⁰ KISSINGER, s. 309.

¹³¹ WEBSTER, s. 273.

¹³² PALMER, s. 192–193.

¹³³ KISSINGER, s. 309–310.

¹³⁴ BRIDGE, s. 32.

pozvání Ferdinanda I. na kongres v Neapolsku silou, ve Španělsku tak učinit nemohou. Rovněž byla zamítnuta prosba na intervenci proti revoluci v Portugalsku prezentovaná Marquisem de Marialva, předrevolučním portugalským velvyslancem v Paříži. Metternich doporučil portugalskému králi a jeho rojalistickým podporovatelům apelovat na Velkou Británii a nedat jí záminku vycouvat ze společných smluv. Rakouský státník se domníval, že si neapolští revolucionáři zvolí radikální ústavu, namísto umírněné, a tudíž byl rozrušen umírněností konstitucionalistů, kteří zde byli u moci. Jeho nadějí bylo, že radikálové převezmou vládu a postaví se na odpor intervenci, jak se také stalo poté, co bylo Ferdinandu I. dovoleno odjet do Lublaně.¹³⁵

V Opavě Metternich uspěl a prosadil, aby se cílem intervence v Království obojí Sicílie stalo osvobození krále za účelem konsolidace jeho moci a poskytnutí garance stability Království obojí Sicílie.¹³⁶ Rovněž se mu podařilo uspořádat evropský kontinent takovým způsobem, že bylo možné obejít se bez britské pomoci. Na konci kongresu se dokonce rakouský státník těšil natolik pevnému postavení, že si mohl dovolit předvést svou umírněnost a přijmout návrh na zprostředkování mezi neapolským králem a revolucionáři, jehož se měl ujmout papež.¹³⁷

---

¹³⁵ SCHROEDER, s. 97–98.

¹³⁶ SKED, Alan, *Metternich and Austria: An Evaluation*, New York 2008, s. 75.

¹³⁷ KISSINGER, s. 308; tamtéž, s. 311.

5 LUBLAŇSKÝ KONGRES

5.1 Průběh lublaňského kongresu

Místem konání třetího evropského kongresu byla zvolena Lublaň, neboť se nacházela na území Rakouska a v blízkosti Apeninského poloostrova. Jednání byla oficiálně zahájena 11. ledna 1821. Přítomni byli Alexandr I. i František I., pruský král se však nedostavil. Byla zde rovněž řada italských knížat. Metternicha v Lublani podporoval kromě Gentze také rakouský vyslanec v Paříži baron Vincent, francouzské zástupce Caramana a La Ferronayse posílil diplomat Pierre Louis Jean Casimir de Blacas, ruské stanovisko zastávali Kapodistrias, Pozzo di Borgo a Nesselrode. Od 13. ledna 1821 se měl k jednání připojit také zástupce neapolského krále, kterým měl být vévoda di Gallo, ministr zahraničí revoluční vlády, jelikož však nebyl kongresem uznán, jeho místo zaujal kníže Alvaro Ruffo, neapolský velvyslanec v Rakousku. Jednání lublaňského kongresu se rovněž zúčastnil zástupce Papežského státu kardinál Spina, modenský vyslanec Molza a sardinský vyslanec St. Marsan. Neapolský král dorazil do Lublaně v polovině ledna 1821.¹³⁸

Hlavním úkolem kongresu bylo jednání s neapolským králem, jehož jménem hovořil kníže Ruffo, který 13. ledna 1821 deklaroval, že jeho panovník přijímá úkol prostředkování v tom smyslu, že jeho poddaní přijmou společné rozhodnutí velmocí.¹³⁹ Ruffo tlumočil spojencům horlivý vděk Ferdinanda I. za jejich pomoc, spojený se žádostí o vyjádření jejich názoru na situaci v jeho vlasti. Metternich, hovořící za spojence, vyjádřil jejich bezpodmínečný odpor k revoluci a tázal se krále, co myslí, že má být s povstáním nyní učiněno. Neapolský zmocněnec vzápětí prezentoval králův návrh, který hovořil o nutnosti kompletního svržení existujícího režimu v Neapolsku. Neapolský diplomat vévoda di Gallo byl vyzván, aby

---

¹³⁸ POLIŠENSKÝ, s. 101; WEBSTER, s. 313.

¹³⁹ SLADKOVSKÁ, s. 247

jednal na kongresu pouze jako posel, který měl za úkol přinášet neapolské vládě novinky o králově pevném rozhodnutí zničit revoluci.¹⁴⁰

Metternich označil neapolskou revoluci za nebezpečí pro Itálii i celou společnost, jejíž základy byly jejím příkladem ohrožovány, a volal po rozhodném postupu. Na stranu intervence se postavili všichni italské zástupci kromě kardinála Spiny, který trval na striktní neutralitě Papežského státu, rovněž Stewart a francouzští zástupci odmítli účast na jakémkoliv zákroku v Neapolsku.¹⁴¹ Rusko podpořilo Rakousko, neboť Kapodistrias rychle ztrácel důvěru cara, který neměl v úmyslu pokoušet se zabránit rakouskému tažení do Neapolska. Kombinované úsilí Pozzo di Borga a Metternicha navíc odstranilo i poslední pozůstatky Kapodistriasova přání poskytnout Neapolsku ústavu podle národních potřeb, do níž by byly zahrnuty určité liberální ústupky. Všichni spojenci se také zavázali, že poskytnou neapolské vládě úvěr, aby byla schopna nést výdaje spojené s pobytom rakouského vojska v zemi.¹⁴²

Navzdory Kapodistriasovým protestům byl vydán protokol, vypracovaný na šesti konferencích, které se konaly od 11. do 25. ledna 1821 a na kterých bylo dosaženo důležitých rozhodnutí. K nim se měly dle očekávání připojit Velká Británie a Francie. V tento moment dorazil do Lublaně Stewart, právě včas, aby se zúčastnil sedmé konference, konané 25. ledna 1821. Stewart protestoval proti dokumentu přečtenému na sedmé konferenci. Byl sice připraven opomenout zmínky o obecných principech z Opavy, ale když v něm našel zmínku o tom, že nepřátelské úmysly vůči Neapolsku byly prohlášeny za akt Aliance, tedy i Velké Británie, odmítl mlčet. Metternich tvrdil, že nyní již nelze měnit znění dokumentu. Brit však trval na tom, aby byla k dokumentu připojena deklarace, která měla být přečtena zástupcům italských států, a ve které se pravilo, že britský zástupce byl sice přítomen na konferencích, které se

---

¹⁴⁰ SCHROEDER, s. 106.

¹⁴¹ SLADKOVSKÁ, s. 247.

¹⁴² POLIŠENSKÝ, s. 103–104.

konaly v Lublani, nebyl však oprávněn připojit se k sepisování protokolu.¹⁴³

Britský postoj dělal Metternichovi v Lublani starosti. Castlereagh již ve své depeši z 16. prosince 1820 naznačil, že až jej k tomu okolnosti donutí, bude muset veřejně objasnit britský postoj. Tyto okolnosti nastaly, když agenti východních mocností uveřejnili opavský oběžník z 8. prosince 1820, ze kterého logicky vyplývalo, že Velká Británie a Francie, podpořily akci spojenců na základě existujících smluv. Londýnský list *Morning Chronicle* publikoval výtah z tohoto oběžníku 15. ledna 1821 a zaútočil na torye kvůli jejich zbabělé pokoře vůči reakčním návrhům Aliance.¹⁴⁴ Důsledkem byl Castlereaghův oběžník z 19. ledna 1821, zaslaný všem britským zástupcům na cizích dvorech. Dokument znovu shrnul britský postoj – zasahování do vnitřních záležitostí ostatních států je možné pouze v případě sebeobrany. Končil tvrzením, že Velká Británie plně ocenila ryzost úmyslů východních mocností a že rozdíly ve smýšlení nemohou ovlivnit soulad Aliance ani plnění svých závazků. Castlereagh i nadále odmítal uznat, že společné kroky spojenců už nadále nejsou možné, neboť ostrovní a kontinentální pojetí ohrožení nebylo nadále slučitelné.

Dne 30. ledna 1821 spojenci předvolali vévodu di Gallo, aby mu v přítomnosti italských zástupců sdělili ultimátum, které měl doručit do Neapole. Stewart se rozhodl tohoto jednání zúčastnit. Zjistil na něm, že spojenci připravili zcela nový soubor dokumentů, které byly sestaveny na konferenci, na níž on nebyl pozván, a plné frází, ukazujících solidaritu Aliance, zatímco britské protesty byly zcela opomenuty.¹⁴⁵ Druhý den italský vévoda odcestoval do vlasti, měl s sebou dva dopisy Ferdinanda I. adresované princů regentovi.¹⁴⁶ První, určený pro neapolskou veřejnost, zpodobňující krále jako bezmocného dodržet své sliby tváří v tvář naléhání spojenců, žádal skoncování s revolucí a zdůraznil nutnost dát

---

¹⁴³ WEBSTER, s. 315–316.

¹⁴⁴ SCHROEDER, s. 112.

¹⁴⁵ KISSINGER, s. 318–319; tamtéž, s. 317.

¹⁴⁶ SAUVIGNY, s. 372

mocnostem adekvátní garance o budoucí stabilitě Neapolska. Zmínka o umístění okupační armády byla úmyslně ponechána do druhého dopisu, který měl být důvěrný. Spojenečtí vyslanci byli zároveň instruováni, aby se pokusili přemluvit prince regenta, aby sám svrhnul revoluční režim, a tím otevřel cestu mírumilovné okupaci království ze strany Rakouska.¹⁴⁷ Tím skončila první fáze kongresu. V této chvíli byla konečně volná cesta pro vyslání rakouských jednotek do Neapolska. Nejdříve však bylo nutné získat finanční prostředky. Salomon Rothschild byl ochoten rakouské vládě pomoci, neboť v celé záležitosti viděl vhodnou příležitost k rozšíření vlivu bankovního domu Rothschildů. Nejmladší bratr Karel Meyer Rothschild byl vypraven do Lublaně, odkud rakouský státník dával instrukce rakouským diplomatům v Itálii, aby podporovali zájmy domu Rothschildů.¹⁴⁸

Metternich poté vyzval kongres, aby zvážil jeho návrhy na řízení rakouské okupační armády v Neapolsku. Podle jeho plánu měla být tato armáda složena výhradně z Rakušanů, podléhat rakouskému velení a pomáhat králi v souladu s dřívějšími usneseními z Opavy a Lublaně. Dále prohlašoval, že pokud se neapolská vláda podrobí okupaci v míru, nebude požadováno odškodnění za rakouskou mobilizaci, dříve uskutečněnou v italských provinciích, pokud však neapolská vláda učiní jakýkoliv odpor, bude Rakousko požadovat zaplacení této mobilizace. Bez ohledu na to, zda okupace bude probíhat mírově, či nikoli, jakmile armáda překročí řeku Po, všechny náklady budou účtovány neapolské vládě. Spojenci se dohodli, že okupace má trvat tři roky a další kongres se bude konat v roce 1822. Pokud Neapolsko nebude schopné pokrýt náklady na tuto kampaň, Rakousko se dobrovolně nabídne garantovat půjčku království, za předpokladu, že se k němu ostatní mocnosti připojí. Hovořilo se rovněž o sestavení komise složené ze spojeneckých velvyslanců, která měla být pověřena střežením rakouské vojenské akce. Rusko a Prusko Metternichovy návrhy přijaly. Stewart opět odmítl diskutovat o britské neutralitě, francouzští pozorovatelé následovali jeho

---

¹⁴⁷ SCHROEDER, s. 106–107.

¹⁴⁸ POLIŠENSKÝ, s. 104–105.

příklad. Když byla tato záležitost urovnána, kongres upadl do relativní stagnace, očekáváje výsledky spojeneckých demarší, zaslanych do Neapolska. V mezičase se Metternich zaobíral sestavením Ferdinandových plánů pro rekonstrukci neapolské vlády. Setkal se zde s první nepatrnou obtíží, neboť neapolský král a Ruffo chtěli jednoduše návrat starého řádu. Zároveň musel odrazit Kapodistriasův slabý pokus zachránit stíny reprezentativního systému, který žádal pro Neapolsko.¹⁴⁹ Metternich přesvědčil neapolského krále, aby přijal, jím sestavenou, *Předlohu základního zákona pro Království obojí Sicílie*, jež byla předtím důvěrně předložena carovi, který její znění schválil. V tomto dokumentu se přesně projeví Metternichovy zásady vládnutí, které „*pamatovaly sice na decentralizovanou vládu, přesto však zároveň posílily autoritu panovníka, jež byla omezena pouze státní radou s ryze poradními pravomocemi a Consultou, což bylo shromáždění stavovských deputací z Neapolska i ze Sicílie*“.¹⁵⁰

Na závěrečném zasedání 26. února 1821, věnovaném zajištění souhlasu italských zástupců s rozhodnutími spojenců, Metternich ohlásil, že kongres splnil svůj úkol a může se nyní rozejít. Zároveň oznámil svolání nového generálního shromáždění, které se mělo konat v září následujícího roku ve Florencii,¹⁵¹ kde se mělo jednat o případném trvání rakouské okupace v Neapolsku i o jiných evropských otázkách. Car a císař zůstali v Lublani, aby sledovali průběh tažení.

V Lublani se jednalo také o tom, zda by nemělo být podobně zakročeno rovněž ve Španělsku, kde postup velmocí vzbudil hlučné protesty radikálů a odkud zároveň přicházely tajné vzkazy krále, který žádal, aby byl předvolán před kongres.¹⁵² Pro Alexandra I. bylo Španělsko důležitější než Neapolsko, neopustil svůj názor, že bylo povinností Aliance zasáhnout, a že opavskými protokoly a oběžníky ustanovený obecný princip měl být aplikován na Španělsko, stejně tak jak

¹⁴⁹ SCHROEDER, s. 108–110.

¹⁵⁰ KISSINGER, s. 320–321.

¹⁵¹ SAUVIGNY, s. 372–373.

¹⁵² ŠUSTA, s. 161–162.

bylo učiněno v případě Neapolska. Ve své politice však car nenalezl podporu. Metternich totiž neměl zájem pustit se do dobrodružství, které by nepřineslo Rakousku žádné výhody a izolovalo by jej od Velké Británie.¹⁵³ Pro rakouského státníka nebylo jednoduché prezentovat důvody, proč, když zde bylo univerzální nebezpečí konstitucionalistů, nemohli být Francouzi oprávněni vstoupit do Španělska. Metternich hovořil o masivním, Francií inspirovaném spiknutí, s tajnými hlavními velitelskými v Paříži, které, jak informoval cara, činilo francouzské úmysly natolik nejasnými, že by nebylo dobré dát Francouzům možnost jednat jako agent Evropy v potrestání Španělska. Rovněž přišel s myšlenkou, že by bylo lepší odložit španělský problém na příští kongres. Car Metternichovu radu přijal.¹⁵⁴

Rakouská armáda o síle asi 47 000 mužů se dala na pochod počátkem února 1821. Narychlo svolaný neapolský parlament vyslechl regenta vévodu kalábrijského, který opětovně slíbil, že bude hájit ústavní svobodu, a usnesl se, že proti útočícímu Rakousku vyhlásí válku. Ferdinand I. však dal zveřejnit svou proklamaci z 23. února 1821, ve které vyzýval své poddané, aby intervenční armádu přijali bez odporu.¹⁵⁵ To však povstalci neučinili a rozhodli se s Rakušany bojovat. Vojenský sbor pod vedením generála Guglielma Pepeho vyrazil vstříc rakouským jednotkám do Papežského státu, kde 7. března utrpěl zdrcující porážku v bitvě u Rieti. Dne 24. března 1821 vstoupili rakouští vojáci do Neapole.

Metternich se chtěl při rekonstrukci neapolské vlády vyhnout dvojímu nebezpečí: reprezentativní vládě a svévolnosti panování.¹⁵⁶ Ferdinandovi I. se nechtělo z Lublaně, dokud nebudou revolucionáři potrestáni. Prozatímní vláda zatím zrušila všechna nařízení z ústavního období. Dne 15. května 1821 přijel Ferdinand I. konečně do Neapole. Jeho příjezdem bylo ukončeno první období rakouské okupace. Poté následovalo sestavení kontrolní komise, složené z vyslanců Rakouska,

---

¹⁵³ WEBSTER, s. 338.

¹⁵⁴ PALMER, s. 199–200.

¹⁵⁵ POLIŠENSKÝ, s. 110.

¹⁵⁶ SCHROEDER, s. 129; ŠUSTA, s. 162.

Ruska, Pruska a Francie, která měla z pověření lublaňského kongresu dohlížet na politiku staronového režimu. Pevninská část království a Sicílie dostaly samosprávu, s vlastním úřednictvem a soudními a berními úřady, pro celé království zůstaly jednotné nejvyšší úřady a vojsko. V Neapoli měl mít král po boku Státní radu s dvanácti ministry, v Palermu měl stát v čele správy královský místodržitel. Bylo rovněž ohlášeno zřízení dvou poradních sborů, jednoho pro Sicílii, druhého pro pevninskou oblast a provinční rady.¹⁵⁷

Na závěrečném setkání 12. května 1821 učinily východní mocnosti poslední preventivní opatření proti revoluci – Rusko slíbilo umístit 123 000 mužů na rakouské hranice, dokud nebude svolán další kongres.¹⁵⁸ Lublaňský kongres byl zakončen vydáním proklamace tří východních velmocí, v níž byly znovu potvrzeny principy přijaté v Opavě a ve které suveréni zdůrazňovali, že s boží pomocí zachránili Evropu před velkým, obecným spiknutím a zhoubným převratem.¹⁵⁹ Prohlásili rovněž, že zadrží všechny nezákonné reformy, neslučitelné se zásadami evropského práva a dosažené skrze povstání nebo otevřené násilí, čímž si přivlastnily právo dohlížet na celou Evropu a chránit ji nejen proti politickým, ale také společenským převratům.¹⁶⁰

5.2 Vypuknutí revoluce v Piemontu

V průběhu zasedání lublaňského kongresu propukla revoluce v Piemontu, který byl vedle Lombardie jedinou oblastí, kde neapolská revoluce našla hlubší ohlas. Jeho králem byl v tu dobu Viktor Emanuel I., reakcionář, který neměl rád Habsburky a stavěl se proti jejich nadvládě v Itálii. V Sardinském království byli hlavními nositeli povstání důstojníci, kteří byli nespokojeni s reakčním režimem a pocítovali odpor vůči Rakousku. Působila zde tajná sekta federátů, která volala po sjednocení Italů a

---

¹⁵⁷ POLIŠENSKÝ, s. 120–128.

¹⁵⁸ SCHROEDER, s. 124.

¹⁵⁹ ŠUSTA, s. 164.

¹⁶⁰ KISSINGER, s. 328.

vypuzení cizinců z Itálie.¹⁶¹ Naděje zednářských a karbonářských spolků se obracely zejména k dědici bezdětného krále vévodovi savojsko-carignanskému Karlu Albertovi, který byl vychován matkou, jež byla u dvora prohlašována za jakobínku. Vévoda nenáviděl Rakousko, protože ohrožovalo jeho nástupnické nároky a liboval si v liberálních projevech i kritice vlády.¹⁶²

Na počátku března 1821 překročila rakouská okupační armáda řeku Pád a v kruhu důstojnických spiklenců v Piemontu vznikl plán – vpadnout Rakušanům do zad a otevřít tak druhou bojovou frontu. Duší plánu byl major Santorre di Santarosa, který se snažil přesvědčit Karla Alberta, že se snadno docílí úspěchu, strhne-li se sardinské vojsko k činu svoláním ústavy dle španělského vzoru. Karel Albert nejprve tuto ideu přijal, ale vzápětí odvolal. Učinil tak však již příliš pozdě a vojenské povstání vypuklo v Alessandrii, kde v noci z 9. na 10. března 1821 došlo k převratu.¹⁶³ Dne 12. března 1821 obsadili povstalci Turín a žádali, aby král proklamoval španělskou ústavu a vyhlásil Rakousku válku. Viktor Emanuel I. se neodvážil ani postavit proti povstalcům, ani se znelíbit Svaté alianci, a proto ohlásil, že se raději vzdá trůnu ve prospěch svého bratra Karla Felixe, který však zemi opustil a pověřil Karla Alberta regentstvím. Tento krok Viktora Emanuela I. odsoudil revoluci k selhání. Karel Albert byl 13. března 1821 donucen vyhlásit španělskou ústavu a o dva dny později na ni přísahat.¹⁶⁴ Karel Felix zatím v Modeně vydal deklaraci odsuzující revoluci, anulující všechny její kroky a vyzývající piemontský národ a armádu, aby se vzdali pod hrozbou spojenecké intervence. Přikázal rovněž Karlu Albertovi, aby opustil Turín a připojil se k loajálním jednotkám shromážděným v Novaře, což učinil 21. března 1821. Abdikoval na svou funkci a naléhal na rebely, aby se také podrobili.¹⁶⁵ Přesvědčen o neúspěchu uprchl 23. března 1821 do Milána.

---

¹⁶¹ SCHROEDER, s. 116.

¹⁶² ŠUSTA, s. 162–163.

¹⁶³ HOHLWEIN, s. 146.

¹⁶⁴ SAUVIGNY, s. 374.

¹⁶⁵ SCHROEDER, s. 118.

Novinky o piemontském povstání dorazily do Lublaně 14. března 1821. Týž den proběhlo setkání, na němž se car, císař a Metternich shodli na třech bodech: 1. ukončení operací v Neapolsku tak rychle, jak jen to bude možné, 2. posílení rakouské armády na severu Itálie jednotkami z jiných rakouských provincií na konečný počet 60 000 mužů, 3. vyslání 90 000 ruských vojáků přes rakouské domény do Itálie na pomoc Rakousku. Prusko s tímto rozhodnutím souhlasilo, ale nemohlo přislíbit žádnou materiální pomoc.¹⁶⁶

Piemontská revolta a Metternichova odpověď na ni rozvířila opozici mezi státníkovými starými kritiky ve Vídni. Ministr financí Johann Philipp hrabě Stadion-Warthausen tvrdil, že není možné financovat kampaň v jižní Itálii pouze s pomocí půjčky od Rothschildů, a nyní zde měla být další válka na severu. Rovněž byl rozrušen ruskou účastí tak hluboko v Evropě a rozmístěním carových vojáků na rakouských hranicích. Metternich odpověděl Stadionovi ve dvou dlouhých depeších z 21. a 22. dubna 1821 – ruská intervence byla zamýšlena jen jako hrozba a demonstrace, že dvě největší mocnosti v Evropě jsou připraveny jednat společně proti radikalismu. Tvrdil také, že Piemont a Neapolsko budou platit za privilegium, že rakouská armáda potlačí jejich revoluce.¹⁶⁷

Dne 8. dubna 1821 porazily rakouské jednotky piemontské povstalce v bitvě u Novary, čímž skončila revoluce v Piemontu, a tím také akutní nebezpečí v Itálii, nikoli však všechny problémy a obavy Rakouska.¹⁶⁸ Metternich s císařem se snažili přimět Viktora Emanuela I., aby stáhl svou abdikaci, což však nebylo možné. Na trůn nastoupil Karel Felix, kterého musel rakouský státník krotit v jeho reakčním jednání. Nový král byl však bezvýhradným spojencem Rakouska.¹⁶⁹

---

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 119–120.

¹⁶⁷ PALMER, s. 200.

¹⁶⁸ SCHROEDER, s. 121.

¹⁶⁹ SAUVIGNY, s. 376.

5.3 Řecká revoluce

Dne 17. března 1821 obdržel Alexandr I. z Bukureště zprávu, jejímž odesílatelem byl generál Alexandr Ypsilanti, který žádal carovu pomoc v boji Řeků za svobodu proti osmanské nadvládě.¹⁷⁰ Metternich apeloval na cara, aby se nenechal kvůli otázce Řecka zatáhnout do konfliktu s Osmanskou říší. Ruský vládce Ypsilantiho prosby odmítl a dal od jeho projektu ruce pryč. Zpráva o propuknutí povstání v Podunajských knížectvích došla do Lublaně o dva dny později. Zatímco car vystavil Rakousku bílko šek v Itálii, Metternich nebyl ani zdaleka ochotný prokázat tutéž službu Alexandrovi I. na Balkáně, kde bylo jediným zájmem Rakouska, aby vše zůstalo beze změn.¹⁷¹

Dne 23. července 1821 si rakouský státník poznamenal: *„Připadám si, jako uprostřed nějaké pavučiny, podobně jako mí přátelé pavouci, které mám rád, protože je tak často obdivuji... Takové pavučiny jsou krásné na pohled, umně utkané, a dokážou odolat lehkým útokům, ale nikoli poryvům větru.“*¹⁷² V tomto aforismu se projevuje podstata tak zvaného Metternichova systému: *„Politický postup, jenž zamotá soka do sítí jeho vlastních kroků, neviditelnými pouty mu zkříží jeho vlastní plány a učiní ho závislým na mýtu, že ‚pravidla hry‘ mu zabrání v tom, aby v okamžiku, kdy podlehne netrpělivosti, pavučinu strhl.“*¹⁷³ V této síti chtěl Metternich držet cara a jeho ministry. Byl si vědom toho, že se jednalo o křehký výtvar. Co však nevěděl, bylo to, že vichřice se brzy chystala udeřit. Zmíněným poryvem větru bylo povstání Řeků proti osmanské nadvládě na Balkáně.

Ypsilantiho povstání v Podunajských knížectvích, připravované v součinnosti s činností Společnosti přátel,¹⁷⁴ začalo 7. března 1821. Hnutí vedené Ypsilantim představovalo pouhé vojenské dobrodružství

¹⁷⁰ HOHLWEIN, s. 147.

¹⁷¹ KISSINGER, s. 329.

¹⁷² Aus Metternichs nachgelassenen Papieren, sv. III, s. 444.

¹⁷³ KISSINGER, s. 331.

¹⁷⁴ Společnost přátel neboli Filiki Hetaireia byla tajným spikleneckým společenstvím se sídlem v Oděse. Její přívrženci, mnozí z řad ruských agentů, šířili mezi Řeky myšlenku revoluce. Na popud této organizace byl Ypsilanti vyslán do Podunajských knížectví.

bez hlubších kořenů. Naproti tomu v případě řecké revoluce se jednalo o skutečné lidové hnutí podnícené vášněmi, zakořeněné v hlubokém rozporu mezi Osmany a Řeky s ohledem na odlišnosti v národnosti, náboženství i kultuře, inspirované vzpomínkami na ztracenou slávu Řecka a historii osmanské nadvlády nad Balkánským poloostrovem.¹⁷⁵ Ypsilantiho povstání bylo rychle a snadno rozdraceno osmanskou armádou v bitvě u Dragasani.

Na počátku dubna téhož roku propuklo povstání v řecké provincii Morea. Řekové nenáviděli osmanskou vládu, protože byla cizí, zkorumpovaná a neschopná. Řecká revoluce nevzbuzovala v Metternichovi velký zájem, přál si, aby ji potlačil sultán. Obával se však rusko-osmanské války, která v důsledku řecké revoluce mohla propuknout.¹⁷⁶ Poté, co se car vrátil do vlasti, podlehl tlaku svého okolí, které bylo zneklidněno zprávami přicházejícími z orientu o represích, které Osmané páchali na řeckých povstalcích. Duchovenstvo, armáda a vysocí úředníci nemohli uvěřit, že ortodoxní monarcha přijme bez reakce vraždění svých souvěrců v Řecku, očekávali od něj, že se chopí příležitosti a naváže na slavnou politiku Kateřiny II. Veliké a rozšíří ruské panství až k úžinám. Tato politika našla podporu zejména u Kapodistriase, který snil o nezávislém Řecku pod ruským protektorátem.¹⁷⁷

Metternich nemohl zapomínat na Kapodistriasův řecký původ a ignorovat carovo oprávnění, coby vládce všech Rusů, jednat jako jediný duchovní a politický ochránce pravoslavné víry.¹⁷⁸ Kapodistriasova oddanost věci Řeků byla sama o sobě dostačující, aby vzbudila Metternichův hněv, neboť naznačila nutnost radikální změny ve statu quo na Balkáně. Ruský ministr žádal pro Řeky ruskou pomoc a dokonce protektorát. Tato jeho politika však měla zlověstný potenciál ruského expansionismu, stojícího jako přímá hrozba rakouským zájmům v této

---

¹⁷⁵ SCHROEDER, s. 164.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 165–168.

¹⁷⁷ SAUVIGNY, s. 381.

¹⁷⁸ PALMER, s. 204.

oblasti a znamenající kompletní převahu křehké rovnováhy sil na Balkáně.¹⁷⁹ Metternich se snažil zabránit válce mezi carem a sultánem především kvůli důsledkům, které mohl mít tento konflikt na západě: Velká Británie by jistě bránila Osmanskou říši, čímž by bylo Rakousko zahráno do úzkých a muselo si zvolit mezi oběma velkými spojenci. Aliance z roku 1815 by se tak rozpadla a Francie by z toho mohla profitovat a dosáhnout revize hranic z téhož roku. Aby se vyhnul tomuto nebezpečí, rozvíjel rakouský státník v létě roku 1821 značnou diplomatickou aktivitu. Cara nabádal k umírněnosti, vyložil mu nadřazené zájmy, spočívající v záchraně jednoty Aliance a přesvědčoval jej, že je nebezpečné poštvat křesťanské národy proti Osmanům. Uznal však carovo právo požadovat na základě rusko-osmanských smluv vyklizení podunajských knížectví, do kterých napochodovala osmanská armáda, a znovuoobnovení autonomie Moldavska a Valašska.¹⁸⁰

Zničení Osmanské říše by pravděpodobně přineslo ztrátu britské kontroly nad Středomořím a takřka jistě nad Blízkým východem. To znamenalo, že nějaký problém ohrožoval stejnou měrou jak Rakousko, tak i Velkou Británii. Metternich navrhl osobní setkání s Castlereaghem, který tuto nabídku přijal. Na konci října 1821 se oba velcí státníci naposledy sešli, aby připravili společný plán na zachování evropské rovnováhy.¹⁸¹ V lednu 1820 zemřel Jiří III. a novým britským králem se stal Jiří IV., který měl v úmyslu na podzim roku 1821 navštívit své poddané v Hannoveru. Doprovázet jej měl Castlereagh. Císař pověřil Metternicha, aby krále při této příležitosti navštívil. Při jejich setkání vyjádřil Jiří IV. svou oddanost císaři a Metternicha zahrnul chválou, komplimenty a chvalořečením. Tyto komplimenty byly prostoupeny jak výpady proti carovi a Kapodistriasovi, tak proti vlastní vládě a premiérovi lordu Liverpoolovi. Rozprava mezi oběma velkými státníky byla stejně srdečná jako plodná. Shodli se na nutnosti zamezit vypuknutí rusko-osmanské války i na postupu, který měl vést k tomuto cíli. Společně

---

¹⁷⁹ GRIMSTED, s. 176.

¹⁸⁰ SAUVIGNY, s. 381–382.

¹⁸¹ KISSINGER, s. 339–343.

rovněž zkoncipovali instrukce, které poslali svým zástupcům v Rusku a Osmanské říši. Každý z obou ministrů však měl využívat argumenty, které odpovídaly jeho konkrétní situaci, aby nebylo vyvoláno zdání, že došlo k rakousko-britskému porozumění zaměřenému proti carovi.¹⁸² Všichni opustili Hannover spokojeni. Jiří IV. byl nadšený tak vzácnou blízkostí politických názorů Rakouska a Velké Británie a oznámil, že se připojí k císaři na plánovaném kongresu ve Florencii. Castlereagh doufal, že dostal Metternicha zpět k doktríně nezasahování a mimo dosah hrozivého tónu opavského protokolu. Rakouský státník byl schopen ukázat Rusku, jak daleko se může dojít s britským spojencem, když se porozumí jeho řeči.¹⁸³

Na přelomu roku 1821 a 1822 přinášeli kurýři z Konstantinopole a Petrohradu stále nové znepokojující zprávy – v Osmanské říši sílily represe, Porta¹⁸⁴ odmítala učinit jakýkoliv ústupek a odpověděla na přátelská doporučení Metternicha urážlivými obviněními, že Rakousko je komplicem Ruska. Car si stěžoval, že ze strany Rakouska mu v řecké záležitosti není poskytnuta taková podpora, jakou on sám tak velkoryse poskytl, když Rakousko chtělo zasáhnout v Itálii. Metternich posílal Alexandrovi I. memorandum za memorandumem, narážel však na Kapodistriasovy delší a propracovanější disertace. Neustále vyměňování nót se carovi protivilo, a tak se náhle v polovině února 1822 rozhodl vyslat do Vídně generála Dimitrije Tatiščeva, jako mimořádného posla.¹⁸⁵ Tatiščevovi byly dány dvojí instrukce. Podle Kapodistriase měl dosáhnout uznání ruského protektorátu nad sultánovými křesťanskými poddanými a řecké autonomie uvnitř Osmanské říše. Bylo mu ovšem řečeno carem, že nesmí za žádných okolností riskovat rozpad jednoty Aliance. Metternich přesvědčil Rusa o nevhodnosti Kapodistriasových instrukcí a sdělil mu, že carova přání mohou být splněna, když bude Metternichovi dovoleno přimlouvat se za Alianci a jednat s Osmany. Rakouský státník načrtl

---

¹⁸² SAUVIGNY, s. 383–384.

¹⁸³ PALMER, s. 209.

¹⁸⁴ Vysoká porta, zkráceně Porta, byla původně rezidence sultána osmanské říše v Istanbulu, posléze přeneseně vlada osmanské říše.

¹⁸⁵ SAUVIGNY, s. 387–388.

Tatiščevovy depeše, určené pro Kapodistriase a cara. Dne 19. dubna 1821 byl Alexandr I. informován o rakouském postupu – pokud sultán nepřijme ruské požadavky založené na základě smluvních závazků, Rakousko přeruší diplomatické styky s Portou, avšak pod podmínkou, že totéž učiní i ostatní spojenci, což se logicky kvůli britskému postoji nemohlo stát. V době, kdy se Tatiščev vrátil do Petrohradu, přišla dobrá zpráva z Konstantinopole – sultán přislíbil, že vyklidí Podunajská knížectví.¹⁸⁶

5.4 Metternichova role v Lublani

Nejdůležitější postavou lublaňského kongresu byl opět Metternich. Od samého začátku tohoto shromáždění suverénů a diplomatů Aliance držel rakouský státník v rukou dva triumfy, jimiž byly jeho vliv na cara a kontrola nad Ferdinandem I., který byl kompletně pod vlivem prince Alvara Ruffa, neapolského velvyslance ve Vídni, oddaného Metternichovi.¹⁸⁷

Pro Metternicha bylo důležité ustanovit právo spojenců vykonávat obecný dozor nad všemi italskými vládami, spojenci podle něj měli právo dohledu, protože pomohli zachránit italské prince před revolucí, a měli proto odpovědnost za ty, které ochránili. Rakouský státník se pokusil rozšířit svůj plán reorganizace neapolské vlády na celý poloostrov. V rakouském oběžníku, zaslaném italským misím, bylo naznačeno, že stejný druh vládní reformy, jaký byl vykonán v Neapolsku, by byl zapotřebí rovněž v Piemontu, a naznačen záměr zřídit v Piemontu ministerskou konferenci spojeneckých vyslanců, která měla radit králi při reorganizaci vlády. Rakouský státník doporučoval svůj plán všem ostatním italským vládám, aby jej prostudovaly a následně přijaly. Ze všeho nejvíce chtěl Metternich takový druh kontroly nad Piemontem pro Rakousko, jaký měl nad Neapolskem.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ PALMER, s. 210–211; SAUVIGNY, s. 388–389.

¹⁸⁷ SCHROEDER, s. 104–105.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 125–126.

Lublaňský kongres rozdrtil tři revoluce, první dvě na základě doktríny intervence a třetí s odvoláním na doktrínu nezasahování, a obě tím byly legitimizovány jako uplatnění zásad Svaté aliance.¹⁸⁹ S výsledky kongresu byl Metternich spokojen, neboť se Rakousku otevřela cesta do Itálie. Smířil se s britskou neutralitou i francouzskou nerozhodností, jelikož byl přesvědčen, že rakousko-ruské spojení je dostatečně pevnou zárukou k trvání spolku tří pevninských velmocí.¹⁹⁰

Na jaře 1822 se Metternichovi podařilo odvrátit Rusko od války s Osmanskou říší s odvoláním se na principy Aliance.¹⁹¹ V nevytištěném tajném memorandu své pozůstalosti ohodnotil Metternich řecký problém jako vůbec nejdůležitější otázku období po roce 1815. Domníval se, že toto povstání musí být jako celek bezvýhradně přemoženo coby útok na systém z roku 1815. S povstáním Řeků proti osmanské vládě získala krize v jižní Evropě novou dimenzi, neboť podkopala vyváženou diplomacii shody, a tím bezprostředně do teď společné evropské zájmy.¹⁹²

S otázkou Španělska se rakouský státník vypořádal pomocí v té době již dobře vyzkoušené taktiky, k níž se poprvé uchýlil v Cáchách. Přesvědčil Alexandra I., že by intervence ve Španělsku vzhledem k nestabilním poměrům ve Francii byla předčasná, odmítnutí však ihned zmírnil vyhlídkami na další příležitost demonstrovat morální solidaritu Evropy, které byly obsaženy v návrhu, aby španělská otázka byla odložena na příští kongres. Dalším jeho významným triumfem byl Kapodistriasův odchod z ruských služeb v létě roku 1822, neboť díky němu Rusko přišlo o aktivního politika, nabízejícího konstruktivní alternativu k jeho vlastnímu systému.¹⁹³

---

¹⁸⁹ KISSINGER, s. 334.

¹⁹⁰ SLADKOVSKÁ, s. 248.

¹⁹¹ HERRE, s. 255.

¹⁹² SIEMANN, s. 77.

¹⁹³ KISSINGER, s. 322; GRIMSTED, s. 192.

Dne 25. května 1821, po 12 letech ministrování, byl Metternichovi propůjčen titul kancléře domu, dvoru a státu,¹⁹⁴ jež od doby knížete Václava Antonína Kaunitz-Rietberga nezastával žádný rakouský státník. Bylo to poděkování císaře za jeho zásluhy na vnějším vzezření Rakouska a zvláště za chytrost a neohroženost, se kterou během posledních dvou let sloužil k udržení obecného klidu a k vítězství práva nad vášnivým počínáním rušitelů vnitřního a vnějšího míru států.¹⁹⁵

---

¹⁹⁴ Haus-, Hof- und Staatskanzler.

¹⁹⁵ SRBIK, s. 556.

6 VERONSKÝ KONGRES

6.1 Zhoršení situace ve Španělsku

Téměř dva roky Aliance přehlížela události ve Španělsku, brzy se však staly natolik naléhavými, že již dále nemohly být ignorovány. Pro evropské mocnosti byl důležitější než vnitřní stav na Pyrenejském poloostrově postoj Francie, neboť sousedila se Španělskem a byla proto přímo zasažena tím, co se zde dělo. Během prvních dvou let revoluce byl francouzský diplomatický postoj ke Španělsku neutrální. Důležitý obrat ve francouzsko-španělských vztazích přišel v prosinci 1821 s pádem vlády Richelieua. V nové Villèleho vládě se stal ministrem zahraničí rojalista vikomt Montmorency, kterým v dubnu 1822 navrhl ustanovení ministerské konference v Paříži, která by se zabývala pomocí španělskému králi v boji proti revoluci. Jakákoli známka francouzské iniciativy v otázce Španělska byla ve Vídni nevíтанá. Na základě Metternichových instrukcí využil rakouský vyslanec v Paříži baron Vincent všechny prostředky k odrazení Francie od navržení takovéto konference nebo od přijetí jakéhokoli jiného schématu intervence nebo vměšování do španělských záležitostí. Montmorency chtěl učinit z Ludvíka XVIII. prostředkovatele mezi Ferdinandem VII. a jeho lidem a zavést ve Španělsku chartu podle francouzského vzoru. Instruoval proto francouzského velvyslance ve Španělsku hraběte de la Garde, aby zprostředkoval Ferdinandovi VII. podmínky, za kterých Francie nabídne prostředkování a pomoc španělskému králi. Ten vzápětí souhlasil s tím, že se zřekne části své absolutní moci a proklamuje ústavu. Francouzský král poté mohl jednat jako prostředník mezi Ferdinandem VII. a jeho lidem, odmítl však uvažovat o intervenci na základě jiných okolností a varoval krále před spoléháním se na cizí pomoc při uskutečnění státního převratu. Toto varování však přišlo pozdě.

Hnutí za osvobození krále kulminovalo 7. července 1822 do povstání rojalistické gardy v Madridu proti revolučnímu režimu. Tento převrat však naprosto selhal, a to zejména kvůli královi zbabělosti a

nerozhodnosti. Vlády ve Španělsku se chopili radikálové, zatímco ultrarojalisté ustanovili prozatímní vládu v Urgelu v Katalánsku, kde vyhlásili regentství za zajatého krále. Vzápětí byly zaslány Metternichovi, evropským suverénům a papežovi žádosti o uznání regentství, o zbraně a o pomoc v jejich boji proti konstitučnímu režimu. Kancléřova španělská politika byla velmi jednoduchá – odsoudit vše a nedělat nic. Přičemž dával vše za vinu hlouposti a slabosti, kterou Ferdinand VII. ukázal před revolucí i po ní. Ačkoli sám neměl řešení pro španělskou otázku, našel nepřekonatelné překážky pro každé řešení, navržené někým jiným. Nejlepším kursem, který měl být podle něj následován, bylo podpoření zdravé části španělského národa. Koho tím měl na mysli, však nebylo jasné. Podpora, o níž hovořil, měla být pouze morální, tajná a neoficiální. Každá otevřená nebo materiální pomoc poskytnutá Francii španělským vzbouřencům by byla více než nebezpečná pro Španělsko i Francii samotnou. Francouzská idea prostředkování mezi Ferdinandem VII. a jeho lidem za účelem ustavení charty ve Španělsku byla dle kancléřova mínění tím nejhorším a nejvíce zavrženíhodným ze všech možných postupů. Metternich neměl žádný zájem o osud španělské revoluce, španělského krále ani Španělska samotného. Jeho politika byla navržena tak, aby odradila Francii od jakékoli akce vůči Španělsku, protože by to mohlo otrástit rovnováhou v Evropě.¹⁹⁶

Rusko již na konci dubna 1822 navrhlo, aby v souladu s opavským protokolem spojenci intervenovali ve Španělsku a osvobodili krále od omezení, která na něj byla uvalena liberálními revolucionáři. Car přišel s projektem zformování evropské armády, do které by každá spojenecká mocnost dodala vybavený kontingent. Jejím úkolem by bylo rozdrčení revoluce ve Španělsku i všude jinde, kde by propukla. Metternich tento návrh považoval za naprostý nesmysl.¹⁹⁷ Neodvážil se však oponovat carovým plánům otevřeně, a spoléhal proto na známou taktiku chválení carových principů a motivů, ale současně i zdůrazňování vážných praktických obtíží spojených s uskutečněním návrhu v praxi: zásadní

---

¹⁹⁶ SCHROEDER, s. 195–202.

¹⁹⁷ PALMER, s. 211.

opozice Velké Británie, rána národní pýše Francie či nebezpečí spojené s cizí intervencí, které mohlo ohrozit králův život. Tyto argumenty a opozice Francie a Velké Británie prozatím přemohly ideu evropské armády. Car však trval na tom, že španělská otázka musí být hlavním tématem diskuse na příštím kongresu. Metternich by raději tuto otázku neřešil, ale musel carovi ustoupit, přestože přijetí španělské otázky do agendy kongresu ohrožovalo vazby, které navázal s Velkou Británií v Hannoveru.¹⁹⁸

6.2 Rozdělení kongresu

Plánovaný kongres měl původně diskutovat především o italských otázkách. Tento fakt byl však nepřijatelný pro Velkou Británii, která s těmito záležitostmi nechtěla mít nic společného. Castlereagh si uvědomoval, že španělská otázka je urgentní a že jeho přítomnost na kongresu bude více než nutná, aby pomohl Metternichovi zadržet Francii a Rusko. Byl proto ochoten zúčastnit se, když kancléř odstraní všechny možné překážky. Metternich vyřešil problém jednání o italských záležitostech tím, že rozdělil kongres do dvou etap. Obecné otázky, zahrnující španělské a východní záležitosti, měly být prodiskutovány na shromáždění ministrů zahraničí na předkongresové konferenci ve Vídni od 1. do 15. září 1822. Další týdenní sezení se suverény poté mělo tyto záležitosti ukončit. Načež měl Castlereagh odjet domů, zatímco zástupci ostatních dvorů se měli odebrat do Itálie na italskou sekci jednání. Aby byly Metternichovy přípravy pro kongres kompletní, bylo nutné ještě přesunout sídlo jednání z Florencie v Toskánsku do Verony v Benátsku a udržet jej tak více pod kontrolou Rakouska. Kancléř tuto změnu odůvodnil tvrzením o nadřazenosti benátské policie nad toskánskou a nutností oprostít kongres od všech cizinců, hledačů kuriozit a cizích agentů.¹⁹⁹

Metternich vkládal všechny své naděje do Castlereagha. V dopisu z 6. června 1822 navrhl Jiřímu IV. a Castlereaghovi, aby přijeli do Vídně

---

¹⁹⁸ SCHROEDER, s. 203–204.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 205–206.

projednat hlavní problémy Evropy. Britský státník s kancléřovým plánem souhlasil a 29. července 1822 mu oznámil, že pokud nenastanou nějaké komplikace, bude 15. srpna 1822 vyslán z Londýna.²⁰⁰ Dne 12. srpna 1822 však britský státník spáchal sebevraždu, podřezal si krční tepnu malým kapesním nožem.²⁰¹ Metternich na zprávu o jeho smrti reagoval takto: „*Ten muž je nenahraditelný, především pro mne. Každý může nahradit duchaplného člověka, ale ne [jeho] zkušenosti; Londonderry [Castlereagh] byl ve své zemi jediný, kdo nasbíral zahraniční zkušenosti [se zahraniční politikou]; naučil se mi rozumět; nyní potrvá léta, než si týž měrou získá důvěru někdo jiný.*“²⁰² Do Vídně byl místo Castlereagha vyslán vévoda Wellington. Novinky o jeho jmenování kancléře potěšily, neboť tajně žádal vévodovu přítomnost ve Vídni, jakožto jediného muže, který mohl v určité míře Castlereagha nahradit.²⁰³

6.3 Konference ve Vídni

Před začátkem konference se již ve Vídni nacházeli britský velvyslanec sir Charles Stewart, francouzský velvyslanec markýz Victor-Louis Charles de Caraman, pruský velvyslanec princ Franz Ludwig von Hatzfeldt a Gentz s Metternichem. Dne 7. září 1822 přijel Montmorency a pruská delegace, zahrnující ministra zahraničí Bernstorffa a diplomata barona Friedricha Alexandra von Humboldta. Poté dorazil francouzský velvyslanec v Petrohradu hrabě Pierre-Louis Ferron de La Ferronnays a rakouští zástupci: vyslanec v Berlíně hrabě Stephan Zichy, velvyslanec v Petrohradu baron Ludwig von Lebzelter a velvyslanec v Londýně princ Paul Anton Esterházy von Galantha. Car se dostavil 9. září 1822 společně s ministrem zahraničí hrabětem Nesselrodem, zástupcem ve Vídni hrabětem Dmitrim Tatiščevem a velvyslancem v Paříži hrabětem Charlesem Andrém Pozzo di Borgem. Lord Stewart a tajemník vídeňského velvyslanectví sir Robert Gordon se postarali o britské zájmy

²⁰⁰ PALMER, s. 212–213.

²⁰¹ NICHOLS, Irby C., *The European Pentarchy and the Congress of Verona 1822*, The Hague 1971, s. 13.

²⁰² Aus Metternichs nachgelassenen Papieren, sv. III, s. 522.

²⁰³ IRBY, s. 23–24.

do příjezdu Wellingtona a britského velvyslance v Konstantinopoli Percyho Smythe lorda Strangforda.

Podle původního harmonogramu vídeňské konference měl být britský zmocněnec přítomen 7. září 1822, aby se stihly projednat důležité otázky ještě před 28. zářím 1822, posledním termínem pro přenesení debaty do Itálie. Dne 12. září 1822 přijali tři východní suveréni nový plán – budou čekat ještě pár dní na Wellingtona a pak, pokud nedorazí, přikročí k Veroně, kam je vévoda bude následovat a kde budou první dva až tři týdny věnovány agendě původně určené pro Vídeň.²⁰⁴ Metternich se nad Wellingtonovým zdržením hněval, neboť jeho absence zabránila dosažení rozhodnutí ve Vídni, přesto zde sehrál Istivou hru, při které postavil všechny strany proti sobě. Sdělil carovi, že intervence ve Španělsku je nutná, ale Francie je příliš nespolehlivá na to, aby jí byl svěřen tento úkol. Zároveň varoval Montmorencyho, aby nevěřil carovi. Pokud ruské jednotky napochodují do Španělska, zničí francouzskou konstituci na jejich cestě zpět.²⁰⁵

Ve Vídni byla vedle španělské otázky řešena rovněž rusko-osmanská krize. Dne 19. září 1822 obdržel Metternich od Strangforda protokol konference z 27. srpna 1822 s Reis-Effendim a Salih-Effendim²⁰⁶ a předal jeho kopii Nesselrodemu, který ji však zadržel, neboť se obával ukázat carovi depeši, ve které si britský velvyslanec stěžuje Portě na aktivity ruského agenta André Dashkoffa. Metternich bránil britského diplomata, aby nenarušil rakousko-britské prostředkování ve východní otázce, prozradil proto Nesselrodeho zadržení Strangfordovy zprávy a odhalil carovi celý obsah dopisu. V důsledku toho car odsoudil všechny své ministry, kteří se ztotožnili s řeckou záležitostí. Dne 26. září 1822 Nesselrode předložil na konferenci memorandum, týkající se východní otázky, které obsahovalo seznamem nových podmínek, které musí být splněny, než budou diplomatické styky s Portou obnoveny. Tento

---

²⁰⁴ Tamtéž, s. 40–41.

²⁰⁵ SCHROEDER, s. 207.

²⁰⁶ Nejvyšší maršál Osmanské říše.

dokument popudil Francii a Prusko, neboť se domnívaly, že rusko-osmanský spor byl odložen na neurčito a řecká otázka byla téměř ukončena. Metternich se obával rozložení rakousko-britské dohody ve východní otázce. Aby ji zachoval, uchýlil se k dvojí hře. Ujistil Nesselroda, že odpoví na nespravedlivé pomluvy Porty, ale před Strangfordem odsuzoval náladu ruské nóty a kritizoval Tatiščeva, jemuž přisuzoval neočekávané změny v carově postoji. Rakouská odpověď na Nesselrodovu nótu chválila carovo chování a umírněnost jeho memoranda a slibovala podporu jeho požadavkům. Žádná jiná gesta nebyla učiněna v řeckých záležitostech ve Vídni ani později na kongresu.²⁰⁷ Ve Vídni nadnesla Francie rovněž dvě italské záležitosti: evakuaci Neapolska a Piemontu a delikátní záležitost prince Karla Alberta, která pramenila z neujasněné role, kterou hrál v piemontském povstání. O těchto otázkách nebylo ve Vídni nic rozhodnuto, byly proto přenechány do Verony.²⁰⁸

Wellington dorazil do Vídně až 29. září, kdy se již monarchové a jejich ministři odebrali do Verony. Vévoda vysvětlil, že do Verony jít nemůže, avšak Metternich jej přesvědčil, že jeho přítomnost na kongresu bude nutná k zamezení bojovné nálady cara. Vévoda se tedy nakonec rozhodl kongresu zúčastnit.²⁰⁹

6.4 Agenda veronského kongresu

Ve Veroně mělo být rozhodnuto o tom, zda rakouské síly v Neapolsku a Piemontu budou ponechány, sniženy jejich stav nebo budou staženy. Skoro rok se mocnosti domnívaly, že se bude jednat o italskou konferenci, neboť se Rakousko stavělo proti zařazení španělské otázky do agendy kongresu a Rusko proti zvážení osmanko-řeckého konfliktu.²¹⁰ Nakonec se však hlavní náplní kongresu stala otázka intervence ve Španělsku. Veronský kongres byl zahájen 20. října 1822 a

---

²⁰⁷ IRBY, s. 48–52; PALMER, s. 215.

²⁰⁸ IRBY, s. 54.

²⁰⁹ SAUVIGNY, s. 393.

²¹⁰ IRBY, s. 3.

zúčastnilo se jej osm panovníků, více než dvacet velvyslanců, jeden kardinál, patnáct ministrů, mnoho sekretářů, generálů, tři komandanti rakouských ozbrojených sil v Itálii, podnikatelé, bankéři Salomon a Karl Rothschildovi a novináři.²¹¹

Metternich se pokusil získat kontrolu nad kongresem ještě předtím, než začalo oficiální zasedání. V důvěrném memorandu, doručeném 15. října Rusku a Prusku, naléhal, aby tři východní mocnosti převzaly kontrolu nad provedením morální akce proti španělské revoluci. Všech pět dvorů společně mělo přerušit diplomatické styky se Španělskem. Jakákoli materiální akce Francie proti Španělsku by byla pro ni nebezpečná, a ostatní mocnosti ji proto od ní měly odradit a omezit se na garantování podpory, pokud bude napadena ze strany Španělska. Metternich byl rozhodnut zachovat důvěrnou alianci východních mocností za každou cenu, tento plán však držel v tajnosti, neboť se snažil udržet pomoc Wellingtona, kterého ujistil, že bude oponovat veškeré akci vůči Španělsku, včetně přerušování diplomatických styků, tak dlouho, jak to bude nutné. Otázku, co má být učiněno po diplomatické roztržce se Španělskem, však nechal úmyslně nezodpovězenou. Kromě omezování a uklidňování cara bylo Metternichovým úkolem zjištění francouzských úmyslů za účelem jejich kontroly. Tohoto dosáhl na prvním setkání pentarchie 20. října 1822, na němž Montmorency přečetl memorandum ujišťující spojence, že Francie chce mír a zachovává pasivní postoj vůči Španělsku. Zdůrazňoval nebezpečí španělského útoku na Francii a možnost, že Francie může ukončit styky se Španělskem, což by nevyhnutelně vedlo k válce. Poté předložil spojencům tři otázky: 1. Pokud bude Francie donucena povolát zpět své ministry z Madridu, budou ji ostatní mocnosti následovat?, 2. Když vypukne válka, jak a v jaké formě jí spojenci poskytnou morální podporu?, 3. Jakou materiální podporu jsou připraveni poskytnout za předpokladu, že o ni Francie požádá a jaká budou její omezení? Tím učinil z francouzského sporu se Španělskem

---

²¹¹ SAUVIGNY, s. 395.

záležitost pro alianční diskusi a kontrolu.²¹² O deset dní později předali spojenci své odpovědi Montmorencyemu. Rusko se zavázalo poskytnut veškerou morální i materiální podporu, Wellington odsoudil jakoukoli intervenci ve Španělsku, Rakousko a Prusko vyjádřily okamžitou morální podporu, avšak materiální jen pokud nastane extrémní situace. Montmorency poté požádal o dokument, který stanoví, v jakých případech bude poskytnuta materiální pomoc, a demaršemi vyjádření solidarity spojenců. Jednalo se o posláné oddělených, ale obsahově stejných nót, které měly zahrnovat hrozbu přerušování diplomatických styků se Španělskem.²¹³

Dne 31. října 1822 Metternich svolal konferenci všech zástupců velmocí, aby prodiskutovali španělskou otázku. Prezentoval zde rakouské memorandum navržené k tomu, aby sjednotilo mocnosti v nějakém blíže nspecifikovaném druhu morální akce vůči Španělsku. Bylo navrženo, aby spojenci vznesli námitky vůči španělské revoluci. Kancléř naznačil, že spojenci přerušují styky se Španělskem a uznají existenci španělských vzbouřenců, aniž by to však řekli otevřeně.²¹⁴ Na příští ministerské konferenci 1. listopadu 1822 přednesl Wellington ostrý protest proti zmíněnému rakouskému memorandu a trval na tom, že Velká Británie nebude součástí žádného pokusu o zasahování do vnitřních záležitostí Španělska. Kongres nemohl učinit žádný pokrok bez vévody, car však chtěl pokračovat i bez něj a navrhl, aby čtyři mocnosti vypracovaly nóty a předložily je Wellingtonovi ke schválení, poslány však měly být i bez schválení. Mocnosti poté projednaly otázku casus foederis²¹⁵ a znění nót, jež měly být poslány do Španělska. Dohodly se, že jejich znění bude takové, aby vedlo k přerušování diplomatických styků. Metternich rovněž přesvědčil Montmorencyho, aby souhlasil s uspořádáním ministerské konference v Paříži, která by pomohla rozhodnout otázku francouzské intervence ve Španělsku v případech, které casus foederis nemohla

---

²¹² SCHROEDER, s. 211–213.

²¹³ SAUVIGNY, s. 396.

²¹⁴ SCHROEDER, s. 216.

²¹⁵ Případ, vymezený v mezinárodní smlouvě, který zakládá povinnost smluvního státu plnit závazek plynoucí ze spojenecké smlouvy.

předem definovat. Současně varoval své východní spojence, především cara, před nespolehlivostí Francie a velkým nebezpečím, plynoucím z pověření Francie úkolem intervence s ohledem na její vnitřní nestabilitu. Východní spojenci musí mít dle Metternicha na paměti tři cíle: zabránění intervenci, obnovení řádu ve Španělsku a zachování Aliance. Dne 14. listopadu 1822 Montmorency představil spojencům protokol, který stanovil za *casus foederis* jakýkoli útok Španělska na Francii, španělské povzbuzování revoluce ve Francii, jakýkoli útok proti španělskému králi nebo jeho rodině či jakýkoli pokus o svržení španělské dynastie, jako *casus belli*²¹⁶ označil všechny menší útoky nebo hrozby královské rodině ve Španělsku, urážky Francie nebo jejich velvyslanců či hrozby francouzským občanům ve Španělsku. Dne 19. listopadu 1822 byl na konferenci všech zplnomocněnců – kromě britských – podepsán protokol, ve kterém byly stanoveny případy, v nichž může Francie žádat pomoc spojenců.²¹⁷

Po konferenci 21. listopadu 1822, věnované přijetí Wellingtonových protestů vůči rozhodnutí spojenců, považoval Metternich španělskou otázku za urovnanou. Vévoda tehdy zpozoroval, že Metternich byl fakticky rakouským i ruským prvním ministrem. Wellingtona a Montmorencyho využil, aby odradili cara od myšlenky evropské armády. Když tohoto dosáhl, přidal se na ruskou stranu a oponoval případné smlouvě i depeším do Madridu a podpoře přerušování diplomatických styků se Španělskem.

Montmorency, jenž byl instruován svojí vládou zajistit, aby akce ve věci Španělska byla ponechána v rukou Francie, odmítl vystavit Francii riziku společné akce a odešel do Paříže, aby vyžádal potvrzení toho, co rozhodl spolu se spojenci ve Veroně. Metternich se cítil být jistý, že Francie byla nyní v otázce Španělska uvázána k Alianci.²¹⁸ Tato záležitost byla detailně projednána ve francouzském kabinetu 1. prosince

---

²¹⁶ Situace, která povede k přerušování diplomatických styků a z tohoto důvodu pravděpodobně k válce.

²¹⁷ SAUVIGNY, s. 397.

²¹⁸ SCHROEDER, s. 219–220.

1822. Ve Španělsku došlo k rozptýlení vzbouřenecké armády a zhroucení regentství v Urgelu. Hrozilo nebezpečí otevřené britské opozice k intervenci a negativního dopadu, který by válka měla na francouzský obchod a veřejné mínění. To znamenalo, že Francie musí zdržet depeši pro De la Garda do Madridu dříve vypracovanou ve Veroně. François-Auguste-René de Chateaubriand, dodatečně vyslaný do Verony, byl instruován, aby navrhl pozdržení posláni depeší, dokud Francie nebude moci poslat tu svou.²¹⁹ Spojenci se rozhodli, že nepozdrží vyslání nót a v prosinci 1822 Rakousko, Rusko a Prusko zaslaly svým zástupcům v Madridu instrukce, jimiž žádaly okamžité rozpuštění národního shromáždění a obnovu někdejší královské moci pod hrozbou přerušení diplomatických styků a ozbrojené intervence.²²⁰

V rámci italských záležitostí byla ve Veroně řešena otázka vypuštění Karla Alberta z následnictví v Piemontu. Metternich byl přinucen protesty Velké Británie, Francie a Ruska vzdát se svého plánu nahradit tohoto prince arcivévodou Františkem IV. Modenským. Po příjezdu do Verony se kancléř vydával za obránce Karla Alberta a všechnu odpovědnost za iniciování postupu proti němu přenesl na piemontského krále Karla Felixe. Nakonec došlo ke smíření krále s princem, který z následnictví vyřazen nebyl.²²¹ Dále se na kongresu řešila otázka evakuace Piemontu, v rámci které se Metternich uchýlil k záludnosti, neboť tvrdil, že on sám podporuje politiku ukončení okupace, ale jeho panovník a někteří z kabinetních kolegů nesdílí jeho názor. Dne 18. října 1822 proběhla první diskuse kancléře s Wellingtonem ohledně italských záležitostí, na níž Metternich tvrdil, že je připraven odvolat rakouské jednotky, až to bude chtít piemontský král. Navíc dodal, že Rakousko je ochotno regulovat jejich počet do té míry, jakou generál Ferdinand Bubna, velitel rakouských sil v Lombardii, uzná za dostačující. Dne 27. listopadu 1822 se sešli znovu a domluvili se na plánu stažení rakouských jednotek – 4 000 měsíc po skončení kongresu,

---

²¹⁹ Tamtéž, s. 222–223.

²²⁰ ŠUSTA, s. 167.

²²¹ IRBY, s. 191–194.

3 000 31. března 1823 a 5 000 30. září 1823. O dva dny později La Tour odpověděl, že Karel Felix schválil vévodův plán s podmínkou, že evakuace začne později. Dne 3. prosince Rakousko, Rusko, Prusko a Piemont podepsaly konečnou dohodu o evakuaci Piemontu, jejíž začátek byl stanoven na 31. leden 1823. Britští a francouzští zplnomocněnci byli informováni na první generální konferenci o Itálii 4. prosince 1822, kde jim byla dohoda přečtena. Oficiální protokol byl podepsán 5. prosince 1822.²²²

Ve Veroně byla řešena rovněž otázka okupace Neapolska. Alvaro Ruffo, neapolský premiér, prohlašoval, že jeho země již déle nemůže financovat rakouské jednotky. Pokud nebudou náklady na jejich údržbu sníženy z jedenácti milionů na šest, bude nutné platby pozastavit. Metternich však pouze slíbil ustanovení armády na mírové bázi, nikoli její redukci. Záležitosti Neapolska byly zváženy ve Veroně ve stejném utajení jako ty piemontské, neboť si Rakousko přálo předejít tomu, aby se z jeho italské politiky stal subjekt pro debaty konference, na které mohla Francie působit potíže. Otázka okupace Neapolska byla urovnána v soukromém jednání mezi Metternichem a Ruffem. Kancléř přistoupil na redukci vojáků z 52 000 na 35 000. Konference pěti dvorů a Neapolska se sešla 8. prosince 1822 ve dvou setkáních – ráno a večer. Ráno Ruffo představil memorandum oficiálně žádající redukci rakouských jednotek v Království obojí Sicílie na 35 000 a modifikování neapolské vládní struktury, ustavené třetím článkem lublaňského protokolu z 20. února 1821. Dle očekávání byly oba požadavky přijaty. Protokol podepsali Metternich, Lebzeltern, Hatzfeldt, Nesselrode, Tatiščev a Ruffo. Velká Británie a Francie se k podpisu nepřipojily, neboť nebyly signatáři lublaňského protokolu. Večer se shromáždili ministři 12 kabinetů, zahrnujících všechny italské dvory, aby vyslechli rozhodnutí o evakuaci Piemontu a redukci okupační armády v Neapolsku a obdrželi nové napomenutí ohledně zavedení administrativních reforem.²²³

---

²²² Tamtéž, s. 196–200.

²²³ Tamtéž, s. 201–209.

Po vyřízení zmíněných otázek se veronský kongres 14. prosince 1822 rozešel. V závěrečném prohlášení odsoudily tři východní mocnosti revoluční akce ve Španělsku a Řecku a znovu se postavily za zásady přijaté na předcházejících kongresech a obsažené v prohlášení Svaté aliance.²²⁴

6.5 Metternichova role na veronském kongresu

Metternich považoval veronský kongres za nejdůležitější od roku 1814. Snažil se zde vyhnout užití ozbrojené síly Rusů a Francouzů a přemoci španělskou revoluci diplomatickými prostředky. Intervenci ve Španělsku sice nakonec nezabránil, avšak dosáhl toho, že čtyři z pěti velmocí nyní přijaly princip intervence a podařilo se mu vyvarovat tažení ruských jednotek skrze střední Evropu. Značný triumf přinesl veronský kongres kancléři ve východní otázce, neboť ta se na kongresu takřka neřešila.

Francouzská intervence je často považována za velký nezdár pro Metternicha, který tím ztratil svou schopnost kontrolovat Francii.²²⁵ Podle Guillauma Sauvignyho se kancléř od začátku mýlil ve svém hodnocení, když svou aktivitu podepřel o mínění, že Francie není v postavení, aby byla schopna zakročit na Pyrenejském poloostrově, aniž by sama riskovala uvnitř své země další revoluci. Taktickou chybou, jak se tento historik domníval, bylo, že Montmorencymu byly dány garance, které proti Metternichově vůli dovolily Francii být aktivní. Rozdrcení španělské revoluce bylo něco, s čím kancléř mohl žít, obával se však, že Francie zřídí ve Španělsku parlamentní vládu a dojde k francouzsko-ruskému sblížení. Po restauraci moci Ferdinanda VII. však žádná konstituce Španělsku garantována nebyla.²²⁶

Ve Veroně se Metternich vzdal svého plánu na zřízení Centrální vyšetřovací komise²²⁷ podobné té, kterou ustavil v Mohuči, i svého úsilí

---

²²⁴ SLADKOVSKÁ, s. 249.

²²⁵ SKED, Metternich and Austria, s. 77; SRBIK, s. 614–616.

²²⁶ IRBY, s. 236; SAUVIGNY, s. 403.

²²⁷ Každý italský stát mohl vyslat komisaře a předávat informace o sektách, získaných jeho policií. Studováním a koordinováním těchto informací mohla komise rozpoznat celkové schéma

o odstranění Karla Alberta z nástupnictví v Piemontu. Dokonce garantoval ústupky, které podpořily evakuaci Piemontu a Neapolska. Evakuaci Neapolska však nesl nelibě, neboť věřil, že zajištění bezpečnosti mnohonárodnostní habsburské monarchie závisí na klidu na Apeninském poloostrově, který mohly zajistit v Království obojí Sicílie pouze rakouské jednotky. Jejich umístění zde znamenalo rovněž odlehčení pro rakouskou státní pokladnu. Je tedy zřejmé, že Metternich odporoval evakuaci z čistě rakouských zájmů.²²⁸ Ačkoli příležitostně schvaloval reakční jednání, jeho italská politika byla obvykle umírněná, prosazující amnestii a administrativní reformy. Jeho zacházení s Itálií během kongresu nebylo tyranské ani nevypočitatelné, neměl žádné plány s italským teritoriem. Na Apeninském poloostrově chtěl, stejně jako v Německu, zachovat mír a status quo jako prostředek zabezpečení Rakouska. Kancléřova schopnost přijmout selhání a modifikace ukázala podle Nicholase Irbyho, že nebyl v podstatě ani politikem vytrvalé reakce ani nepružné legitimnosti.²²⁹

Selhání Metternichových plánů na zřízení Centrální vyšetřovací komise a vyhlášení práva dohledu spojeneckých mocností nad italskými státy v zájmu provádění reformy mělo nepříznivé následky pro Rakousko, jehož nejlepší šance na posílení a formalizování rakouské hegemonie v Itálii tím byla ztracena. Řízení italských policejních aktivit, které mělo být přiděleno komisi, a možnost kontrolovat vnitřní politiku států, kterou by poskytnulo právo dohledu, neměly jen rozšířit rakouskou nadvládu, ale rovněž sloužit jako klíčový krok ke zformování italské konfederace – Italské ligy. Metternichovy obavy se po roce 1822 zcela naplnily – italská vládcovská selhání v ustanovení vyhovujících vlád, což přivedlo jejich

---

revoluční aktivity, poté mohly být její úsudky předány státům pro jejich policii, aby o tom mohla jednat, nebo, v některých případech, přikročit sama k vyslýchání podezřelých. REINERMAN, Alan, Metternich, Italy and the Congress of Verona, 1821–1822. In: *The Historical Journal*, 14, 1971, 2, s. 269.

²²⁸ IRBY, s. 208.

²²⁹ Tamtéž, s. 216–217.

osvícenější poddané do revolučního tábora coby jediné šanci na zlepšení jejich životních podmínek.²³⁰

Veronský kongres neobnovil jednotu Aliance, neboť její členové byli spojeni spíše smlouvami než silnými svazky společných zájmů. Jejich ambice a politiky se lišily, mnohdy i střetávaly. Za těchto okolností nemohla být žádná dohoda dlouhotrvající. Rozdílnost postojů k obchodu s otroky, Latinské Americe i záležitostem menšího významu také řešených ve Veroně však vážně neohrozila kongres ani Alianci. Stalo se tak až díky španělské otázce.²³¹ Francouzská intervence ve Španělsku, první nezávislá akce Francie od stodenního císařství, byla jasným důkazem rozkladu západní části evropského koncertu velmocí.²³² Rovněž Castlereaghova smrt znamenala významný zvrat v evropské politice, protože s tímto mužem zmizelo poslední pouto, jež Velkou Británii spojovalo s Aliancí. Vývoj události brzy dokázal, že Metternichova dokonalá manipulace závisela na možnosti zvolit britskou alternativu. Opíral se o jistotu, že pokud dojde k měření sil, ostrovní mocnost bude stát na jeho straně. Tak se stalo, že veronský kongres, v němž Metternich předem spatřoval počátek nové éry rakousko-britské spolupráce, ve skutečnosti znamenal její konec. Rakousko již déle nemohlo využívat obavy z univerzální revoluce k protlačení své politiky všude v Evropě. Strach z revoluce držel velmoci pohromadě a Evropu v míru. Toto riziko však pominulo, jakmile byl Pyrenejský poloostrov pacifikován a restaurována španělská vláda.²³³ Pentarchie byla rozštěpena a aliance čtyř, namířená proti Francii, se během posledního kongresu vytratila. Zůstala pouze aliance tří východních mocností.²³⁴

---

²³⁰ Tamtéž, s. 283–286.

²³¹ Tamtéž, s. 320–321.

²³² BRIDGE, s. 33.

²³³ IRBY, s. 236; KISSINGER, s. 359–361.

²³⁴ SRBIK, s. 618.

7 ZÁVĚR

Kníže Metternich je všeobecně považován za jednu z nejvýznamnějších postav dějin habsburské monarchie 19. století. Od roku 1809 byl rakouským ministrem zahraničí a od roku 1821 dokonce dvorním a státním kancléřem. Svým jednáním utvářel nejen zahraniční politiku Rakouska, ale rovněž ovlivňoval i politické dění celé Evropy. Zejména o období let 1820 až 1823 se hovoří jako o vrcholu Metternichovy moci.

Nejdříve je nutné položit si otázku, čeho v letech 1818–1822 Metternich dosáhl, v prosazování čeho naopak neuspěl, čeho se musel vzdát a za jakou cenu. Na kongresu v Cáchách, na kterém se zástupci čtyř velmocí usnesli na přijetí Francie zpět do koncertu evropských velmocí a vytvoření pentarchie, Metternich ještě nehrál vedoucí roli. Tu získal až na kongresech v Opavě a Lublani, kde dosáhl svých cílů – potlačení revolucí v Itálii a restaurování rakouské hegemonie na poloostrově, aniž by byl nucen učinit ústupky liberalismu a konstitucionalismu nebo aniž by toleroval zásah jakékoli mocnosti do poměrů na Apeninském poloostrově. Podařilo se mu zajistit podporu Ruska a Pruska, se kterými společně podepsal tak zvaný Předběžný protokol z 19. listopadu 1820 zavádějící obecný intervenční princip. Kancléřovým nepopíratelným úspěchem bylo rovněž zabránění propuknutí rusko-osmanské války na jaře roku 1822. V tomto případě však hlavní roli hrála carova umírněnost. Metternichovým významným triumfem byl také Kapodistriasův odchod z ruských služeb v létě roku 1822, neboť díky němu Rusko přišlo o aktivního politika. Veronský kongres rovněž znamenal pro Metternicha vítězství, přestože zde byl nucen opustit své původní stanovisko ponechat španělskou revoluci vlastnímu osudu, neboť se mu zde opět podařilo zadržet cara od otevřené vojenské intervence ve Španělsku a dosáhnout toho, že čtyři z pěti velmocí nyní přijaly princip intervence. Značný triumf přinesl veronský kongres kancléři ve východní otázce, neboť ta se na kongresu takřka neřešila. Určité potíže činily Metternichovi restaurované vlády v Neapolsku a Piemontu, navzdory tomu zde zajistil to, co pro něj bylo

skutečně důležité – restauraci absolutismu a potlačení politických změn. Významným selháním byla však skutečnost, že se kancléř na veronském kongresu vzdal svého plánu na zřízení Italské ligy i Centrální vyšetřovací komise. Skutečnými prohrami pro Metternicha ve Veroně bylo provedení francouzské intervence ve Španělsku nezávisle na Alianci a otevřené odtržení Velké Británie od kontinentálních mocností.

Otázka odtržení Velké Británie od zbytku Aliance bývá často diskutována. Platí však tvrzení, že nesoulad v otázce intervence vedle k ukončení spolupráce velmocí? Faktem zůstává, že Metternich si byl vědom, že svým návrhem umístit všechny evropské vlády pod velmocenský dohled a garantovat jejich stávající vládu a územní uspořádání skrze právo velmocí na intervenci vůči jakékoli ilegální změně separuje Rakousko od Velké Británie, která, stejně jako Francie, nemohla tolerovat tak rozsáhlé rozšíření aliančních závazků. Historik Miroslav Šedivý, k jehož názoru se přikláním, tvrdí, že nesoulad v otázce intervence bezpochyby oslabil spolupráci Aliance, ale je nutné odmítnout často opakovaný názor, že způsobil konec spolupráce pěti velmocí. Ochromení britsko-rakouské spolupráce sice neukončilo fungování systému vídeňského kongresu, ale ztížilo akceschopnost koncertu a vedlo k zániku aliance pěti, ke kterému došlo později v souvislosti s řeckým povstáním proti osmanské nadvládě, na jehož řešení se Metternich s Canningem neshodli.²³⁵ Britský historik Francis Roy Bridge rovněž tvrdí, že co se týče každodenních záležitostí, nebylo základní zájmové společenství Velké Británie a Rakouska neshodami ohledně intervenčního principu nikterak ovlivněno. Nenapravitelnou roztržku dle Bridge způsobil až Canning, nikoli Metternich.²³⁶

Obecně přijímanou se stala teze hlavního Metternichova životopisce Heinricha Srbika, který došel k závěru, že kancléř byl mužem mnoha chyb a nedostatků, ale zároveň politickou osobností daleko vzdálenou slepému reakcionářství, byl navzdory všem svým chybám

---

²³⁵ ŠEDIVÝ, Miroslav, Metternichovo pojetí mezinárodních vztahů, s. 68.

²³⁶ SKED, Alan, Úpadek a pád habsburské říše, Praha 1995, s. 28–29.

konstruktivním evropským státníkem, jehož program pro Rakousko a Evropu byl postaven na systému koherentních principů, nejednalo se o mozaiku každodenního diplomatického manévrování, jeho politika byla vysoce konzervativní, ale rozhodně ne reakční. Na tuto tezi reagoval britský historik Paul W. Schroeder, který došel k závěru, že Metternichova politika nebyla konstruktivní, neboť se jí nesnažil konstruovat nic nového, a že jejím cílem bylo naopak zabránit tomu, aby se určité věci udály – zabránit politickým změnám, inovacím a hnutím všeho druhu.²³⁷ Nelze však tvrdit, že se Metternich stavěl proti všem změnám. Oponoval především změnám, které nebyly učiněny shora, to znamená, že nebyly konány z vůle panovníka. Takovéto změny považoval za nežádoucí, směřující k revoluci a anarchii. Faktem však zůstává, že pokud se nějaký panovník obrátil o radu k Metternichovi, bylo mu doporučeno, aby nečinil změny v základních institucích státu. Pruského krále Friedricha Viléma III. například kancléř nabádal, aby neposkytoval svému lidu jednotnou národní ústavu. Pokud se však podíváme na Itálii, je zřejmé, že zde Metternich mnoho změn prosazoval. Neustále nabádal italské vládcy k reformám, které by zefektivnily především státní správu. Na kongresu v Lublani byl rovněž schválen program, který měl přimět všechny italské státy, aby reorganizovaly svou veřejnou správu pod dohledem Rakouska.

V otázce, zda byl Metternich spíše rakouským než evropským diplomatem, bych se přiklonila k názoru Schroedera, který tvrdí, že Metternichův náhled byl evropský, ale něco jiného je tvrdit, že i kancléřova politika byla v tomto období evropská, to znamená, že jejími hlavními cíly bylo zachování jednoty pěti velmocí a podporování vzniku evropské konfederace.²³⁸ Na kongresu v Opavě se jasně ukázalo, že rakouské zájmy byly pro Metternicha důležitější než zachování jednoty Aliance, neboť tím, že přijal obecný intervenční princip, obětoval spojenectví s Velkou Británií a nahradil jej úzkou koalici s Pruskem a Rakouskem, která lépe vyhovovala rakouským zájmům. Podle amerického diplomata Henryho Kissingera se Metternich stal Rakušanem

---

²³⁷ SCHROEDER, s. 242–243.

²³⁸ Tamtéž, s. 250–254.

jen díky náhodné feudální spřízněnosti, a jestliže ho něco k Rakousku poutalo, neodvozovalo se to od ztotožnění se státem, nýbrž od zásad, které Rakousko představovalo, které byly nejbližší jeho vlastním, protože císařství představovalo pro Metternicha jakýsi mikrokosmos jeho kosmopolitních hodnot. Metternich chápal habsburskou říši jako systém, v němž spolu žily nejrůznější národnosti v rámci monarchického zřízení založeného na společenské hierarchii a na vládě práva. Svou polohou ve středu Evropy bylo Rakousko skutečným těžištěm rovnováhy sil. Právě z těchto důvodů, domnívá se britský historik Alan Sked, mohl Metternich coby habsburský ministr identifikovat evropské zájmy se zájmy rakouskými, které vyžadovaly mír a vzájemnou solidaritu panovníků.²³⁹ Je tedy možné konstatovat, že Metternich byl spíše rakouským než evropským státníkem, neboť sledoval zájmy své země a usiloval o zachování územního a dynastického uspořádání z roku 1815, což se však na druhou stranu shodovalo s evropskými potřebami.

Kníže byl zastáncem míru a často se snažil předcházet válkám. To ovšem neplatilo v případě, kdy se jednalo o revoluce, které ohrožovaly rakouské zájmy či hegemonii, v tomto případě byl ochoten sáhnout k vojenskému řešení – ozbrojené intervenci za účelem potlačení revoluce a obnovy legitimní vlády. Na závěr je možné konstatovat, že Metternich díky svým diplomatickým schopnostem nese velký podíl na tom, že v Evropě nedošlo k závodům ve zbrojení ani k žádné větší vojenské konfrontaci od vídeňského kongresu do poloviny 50. let 19. století. Často sice bývá tvrzeno, že by rakouský kancléř nedosáhl svých úspěchů bez příznivých podmínek, které hrály v jeho prospěch. Zde je však nutné si uvědomit, že Metternich vedl zahraniční politiku říše, která trpěla finančními problémy, což mnohdy stěžovalo Metternichovo jednání a úsilí při dosahování jeho vlastních cílů. Sice nedokázal zabránit rozvrácení koncertu velmocí po skončení kongresu ve Veroně, ale podařilo se mu udržet úzkou spolupráci tří východních, která trvala až do roku 1848, což sám považoval za svůj největší úspěch.

---

²³⁹ KISSINGER, s. 369.; SKED, Úpadek a pád habsburské říše, s. 28–29.

8 POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

8.1 Vydané prameny

METTERNICH-WINNEBURG, Richard (ed.), Aus Metternichs nachgelassenen Papieren, sv. III., Wien 1880.

8.2 Literatura

BERGLAR, Peter, Metternich: Kutscher Europas – Arzt der Revolutionen, Göttingen 1973.

BRIDGE, Fancis Roy, The Habsburg Monarchy among the Great Powers 1815–1918, New York, Oxford, Munich 1990.

GRIMSTED, Patricia Kennedy, Capodistrias and a “New Order” for Restoration Europe: The “Liberal Ideas” of a Russian Foreign Minister, 1814–1822. In: The Journal of Modern History 40, 1968, 2, s. 166–192.

HERRE, Franz, Metternich, Praha 1996.

HOHLWEIN, Hans, Aufbruch in die neue Zeit: Von Metternich bis Marx, Stuttgart 1969.

KISSINGER, Henry, Obnovení světového řádu: Metternich, Castlereagh a potíže s mírem v letech 1812–1822, Praha 2009.

MAY, Arthur J., The Age of Metternich 1814–1848, New York 1967.

NICHOLS, Irby C., The European Pentarchy and the Congress of Verona 1822, The Hague 1971.

PALMER, Alan, Metternich: Councillor of Europe, London 1972.

POLIŠENSKÝ, Josef, Opavský kongres roku 1820 a evropská politika let 1820–1822, Ostrava 1962.

REINERMAN, Alan, Metternich, Alexander I, and the Russian Challenge in Italy, 1815–20. In: *The Journal of Modern History* 46, 1974, 2, s. 262–276.

REINERMAN, Alan, Metternich, Italy and the Congress of Verona, 1821–1822. In: *The Historical Journal*, 14, 1971, 2, s. 263–287.

SAUVIGNY, Guillaume de Bertier, Metternich: Staatsmann und Diplomat für Österreich und den Frieden, Gernsbach 1988.

SCHROEDER, Paul W., Metternich's Diplomacy at its Zenith 1820–1823, Austin, Texas 1962.

SIEMANN, Wolfram, Staatsmann zwischen Restauration und Moderne, München 2010.

SKED, Alan, Metternich and Austria: An Evaluation, New York 2008.

SKED, Alan, Úpadek a pád habsburské říše, Praha 1995.

SLADKOVSKÁ, Eva, Kongresy Svaté aliance. In: *Historický obzor* 9, 1998, 11/12, s. 242–249.

SRBIK, Heinrich R., Metternich: Der Staatsmann und der Mensch, München 1925.

ŠEDIVÝ, Miroslav, Metternich a idea konference ve Vídni v roce 1839. In: *Historický obzor* 17, 2006, 3/4, s. 80–87.

ŠEDIVÝ, Miroslav, Metternichovo pojetí mezinárodních vztahů: systém vídeňského kongresu. In: SCHELLE, Karel, VESELÁ, Renata, TAUCHEN, Jaromír, ŠEDIVÝ, Miroslav (ed.), *Stát a právo v době Metternichově*, Ostrava 2009. s. 61–71.

ŠUSTA, Josef, Dějiny Evropy: V letech 1812–1870. II., Praha 1923.

WALKER, Mack, Metternich's Europe, London 1968.

WEBSTER, Charles K., *The Foreign Policy of Castlereagh*, London 1925.

9 RESUMÉ

The aim of this bachelor thesis is to analyze the role of Austrian Chancellor Metternich in the European Congresses from 1818 to 1822, since he is widely regarded as the leading diplomat of this period, who was able to take advantage of the Congress system to promote Austrian interests. The thesis focuses on the demonstration of Metternich's counter-revolutionary policy through the Chancellor's dealings with other powers within the European congresses.

After the Napoleonic wars, the main goal of the European powers was to maintain territorial organization, which was established in the Vienna Congress in 1815 and dynastic order. The meetings of representatives of the most important European courts in congresses have become the most effective means of establishing general peace and maintaining the status quo on the European continent, as that was where various international issues were discussed. The main beneficiary of this system was Austrian Foreign Minister and after 1821 Chancellor Prince Metternich. In his opinion, personal meetings of diplomats were the most appropriate way to secure peace and order in Europe. These meetings were also the best opportunity for him to display his extraordinary diplomatic talent. He was brilliant mainly at manipulating individual protagonists of diplomatic meetings.

The first Congress of the European powers took place in 1818 in Aix-la-Chapelle. Representatives of four related powers and France were participated and they had agreed on the withdrawal of foreign military forces from French area and the acceptance of France to concert of the European powers. This was the Pentarchy that controlled the European political scene after 1815. Further congresses were held in Troppau in 1820, the following year in Laibach and in 1822 in Verona. The reason for their convening was especially a wave of revolutionary movements, which first hit the Iberian and then the Apennine peninsula.